

מִגְּלוֹת

לְבַת־הַסֵּפֶר

מִבְּתַר שִׁירֵי

שְׁמוּאֵל בֶּן־יִזְסָף הַלֵּוִי הַנָּגִיד

מְסֻדָּרִים וּמְבֹאָרִים

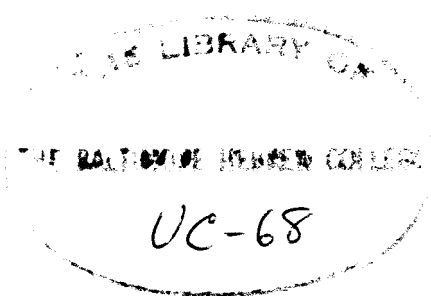
מֵאֵת

דָּוִד יֵלִין

מְרֻצָּה בַּמְּקַלָּה הָעֵבְרִית בִּירוּשָׁלַיִם

יָצָא עַל פִּי הַצֵּעֵת מִחֻלְקַת הַחֲנוּךְ שֶׁל
הַהֲגָהָלָה הַצִּיּוֹנִית בְּאַרְצ־יִשְׂרָאֵל
תִּרְצ"א

הוצאת "אמנות", תל-אביב

891.1
1504

בית-הדפוס "אסנות ארץ-ישראל", תל-אביב
Printed in Eretz-Israel (Palestine)

חֹכְמַת רֵאשׁוֹנָה

שִׁירֵי מִלְחָמָה וְתַפְלָה וְתוֹדָה לְאֵל

רבי שמואל הנגיד

רבי שמואל הנגיד נולד לאביו רבי יוסף אשר היה מנכבדי
ערתו בשנת שבע מאות וחמשים ושנים (תשנ"ב) לאלף החמישי
(שנת 992 לספירה הנוצרית) בעיר קרדובה אשר בספרד.

בימי געוריו למד תורה מפי הרב הגדול בן-הרב משה אשר
היו הראשונים להפיץ תורת ושיבות בכל בספרד; ואת-תורת
השפה העברית למד מפי אבי המדקדקים רבי יהודה תינג' אשר
בא מפאס אשר באפריקה לקרדובה בימי רבי חסדאי הנשיא.
ומלבד למוני היתדות למד רבי שמואל גם את כל-המדעים הנפוצים
בקרב הערבים בימים ההם, ונדע היטב את השפה הערבית
וספרותה, וגם שפות אחרות למד. ויעמק חקר במדעי הטבע ולמוני
המתמטיקה והתכונה והפלספה. ויצטון גם ביפי כתבו בערבית
ובצחות לשונו.

והעיר קרדובה הייתה בימים ההם בירת התקמה ומרכז
המדע, ויתרועע שמואל הצעיר בתקרת מלמדים ומשוררים, וישביל
מכל מלמדיו ורעיו.

בימי געוריו הייתה רוחו מלאה ששון חתיים, ויחבר שירי
אהבה ושירי זון מצנינים, וגם שירי בקרת מלאי חצי ההתול
השנונים.

בהיותו בן עשרים שנה קמו בקרדובה הבריה מהומות גדולות, כי התקוממו הברברים על מלכה ויביאה בפצור ויכבשוה ויהרגו רבים מיושביה, ושאריתם ברחו אל אשר תשאם הרוח. ורבי שמואל היה גם הוא בין הגולים, ויברח גם הוא אל מלכה הקרובה לגרנדה אשר בה מלך המלך חבוס הברברי.

ויהי בימים הראשונים לשבתו שם ויחי חיי דחק וצער, בפתחו לו חנות למרפלת הבשמים. אך הוא ידע להסתפק בסועט וימאס לבקש כל-נדבת גדיבים, כמשפט המשוררים בימים ההם, באמרו:

בַּעַת תַּדַּל רַכֵּב עַל גַּב אַרְי אֵל
מוֹזְגָה, וְאֵל תִּשְׁאֵל לְאִישִׁים.

ויקר המקרה כי היתה חנותו קרובה לחצר אבן-אלעריף סופר המלך חבוס ויועצו. ויהי בנסע השר למסעיו ותבוא שפתתו אל שמואל ותבקשהו לכתב לה מכתביה לארזגיה. ויהי בשבז וישאלנה לכותב מכתביה, כי התפלא ליפי כתבו ולצחות לשונו. ותגדלו כי הכותב הוא יהודי מגולי קרדובה, וישלח ויקרא לו וישימהו לסופרו, ויהי לו גם ליועץ בקל-אשר שאל המלך בעצתו. ויהי עצת שמואל תמיד כאשר ישאל איש בדבר האלהים.

ויהי בחלות אבן-אלעריף ויגלה למות, ויבוא המלך לבקר ויצר לו מאד על אבדן יועצו הנאמן. ויאמר אליו אבן-אלעריף: דע לה, אדוני המלך, כי לא אני יעצתיך עד כה כי אם שמואל היהודי סופרי ויועצי, ועתה אין טוב לה מאשר לקחתו לה ליועץ תחתי.

ויעש המלך כאשר אָמַר. ויבא את־שמואל אֶל גְּרִנְדָה בֵּית
מְשֻׁלֶּתוֹ, וַיְשִׁימֶהוּ לְסוּפְרוֹ וּלְיוֹעֲצוֹ, וְהוּא בֶן שְׁלֹשִׁים וְחֹמֶשׁ בָּעֵת
הַהִיא.

וַיְהִי שְׂמוּאֵל הָרֵאשׁוֹן בְּיַתְדִים אֲשֶׁר הִגִּיעַ לְמַרְגְּלָה רָמָה כְּזֹאת
מִימֵי גְלוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַל אֲרָצוֹ. וַיְהִי שְׂמוֹ לְבָרְכָה וּלְתַהֲלָה לֹא רַק
בֵּין בְּנֵי עַמּוֹ, כִּי אִם גַּם בְּקֶרֶב הָעַרְבִים וּמִשׁוֹרְרֵיהֶם אֲשֶׁר שָׂרוּ
שִׁירֵי תַהֲלָתוֹ.

אֲדָּה גְּדַלְתּוֹ זֹאת וְאַהֲבַת מַלְכוּת הָעֲצוּמָה אֵלָיו עוֹרְרָה אֶת־קַנְיַת
הַמְּשֻׁלְמִים הַמְּקַנְיָאִים לְדָתָם, וּבִיחֻד בְּנֵי בְרִית חַבּוּסִים, וְהֵם הַמְּלֹךְ
זְהִיר מוֹשֵׁל אֶלְמַרְיָה וּנְוִירוֹ אֶבְנ־עַפְסִים, וְנִמְרָרוּהוּ וַיִּקְתְּבוּ עָלָיו אַנְרוֹת
שִׁשְׁנָה אֶל אַרְזוּנָיו, אֲבָל הַמְּלֹךְ יָדַע אֶת־עַרְוֵה שְׂמוּאֵל לְמוֹצַת מְשֻׁלֶּתוֹ
וְלֹא שָׁם לְבוֹ לְדַבְּרֵיהֶם, וַיֹּסֶף עוֹד וַיַּחְזִיגְהוּ בְּתֹאֵר „נְגִיד“, הוּא
הַנְּגִיד הָרֵאשׁוֹן בְּיִשְׂרָאֵל.

וַיְהִי הַנְּגִיד בְּחֻצֵר הַמְּלָכוֹת עַד יוֹם מוֹת הַמְּלֹךְ חַבּוּסִים, וַיַּתְּהִלְךְ
אִתּוֹ בְּכָל־מְלַחְמוֹתָיו, וַיִּשְׁתַּתֵּף בְּכָל סַכְנוֹת מַעֲרֻכוֹתֵיהֶם, וּבְמוֹת חַבּוּסִים
הִקְיִמָּהוּ בְּנוֹ בָּדִים לְמִשְׁנֵה לֹו בְּזָכְרוֹ לֹו אֶת־עוֹנְרָתוֹ הַגְּדוּלָה אֲשֶׁר
עָנָו לְעִלּוֹת לְמַלּוּכָה, לְמַרְזַת כָּל־מְאַמְצֵי הַבְּרָבָרִים וְגַם אֲחֵדִים
מִגְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל לְהַמְלִיךְ אֶת אֲחֵיו הַקָּטָן מִמֶּנּוּ, וַיֵּצֵא גַם אִתּוֹ בְּכָל־
מְלַחְמוֹתָיו, וְגַם בְּמִלְחָמָה אֲשֶׁר גָּלַחֵם אִתּוֹ הַמְּלֹךְ זְהִיר וּנְוִירוֹ אֶבְנ־
עַפְסִים בְּקַנְיַתָּם בְּשְׂמוּאֵל וּבְשִׁנְאָתָם לֹו, וַיִּשָּׂם נֶפֶשׁוֹ בְּכַפּוֹ בְּכָל־מַעֲרֻכוֹת
הַקָּרֵב, אֲדָּה הָאֵל אֲשֶׁר בּוֹ כִּטַּח חִלְצָהוּ תְּמִיד מִצָּרוֹתָיו.

אֲחֵרֵי מוֹת רַבּוֹ הָרַב חֲנוּךְ נִמְנָה הַנְּגִיד לְרֹאשׁ הָרַבָּנִים בְּכָל־
קְפָרָה, וַיָּרְבוּ הַפּוֹזְנִים אֵלָיו בְּשִׂאלוֹת דָּת וְדִין, וּבֵיתוֹ הָיָה בֵּית וְעַד

לחכמים. ובמים ההם ותמצאת הדפוס טרם המצאה בעולם וישב
הנגיד סופרים להעתיק ספרי המשנה והתלמוד בכתב ידם, ויתגם
במתנה לכל-הלומדים העניים בספרד ובבבל ובמצרים וביתר
הארצות. וגם לירושלים שילח ספרים וגם כסף רב לתמיכת
החכמים ותלמידיהם, ויהי גם מספיק שמן למאור בכל-בתי הכנסת
בירושלים.

ובכל-מארע חשוב בתינו עורר בת-שירתו ויחבר שירים
מצוינים בנעמם ובקלותם ובקצב חלקיהם ובחליפות משקליהם
ובשפעת הדפויים המקוריים אשר בהם עלה על כל-יתר גדולי
משוררינו. שירי הנון אשר חבר הם באבני נזר מתגוססות
במשבצת השירה העברית הספרדית, ובשירי המלחמות אשר הוא
היה היהודי היחיד להשתתף בהן בפעל אין דומה לו בכל-
המשוררים העברים מימי שירת דבורה לפנים. הוא היה המשורר
האמתי הראשון במשוררי ספרד. ורק אחריו באה השלישיה
למשוררי ספרד, בן-גבירול, בן-עזרא (משה), והלוי, אשר לה נתן
בתר המלוכה במקשלת השירה העברית הספרדית.

את-שירותיו הגדולות אשר בהן שפף לבבו בצר לו במערכות
הקרב או בנסיעתו בים, ובהן הרבה להלל את אלהי ישעו, קרא
בשם „בן-תהלים“, ואת המשלים הרבים אשר חבר, פרי נסיונותיו
הרבים בתיים, קרא בשם „בן-משלי“; ואת שירי מוסרו והתבוננותו
העמקה בעולם ובתופעות החיים השונות, קרא בשם „בן-קהלת“.
ויחלף שירים רבים עם משוררי זמנו, ויתמדף רבים מהם בהזנו.
וגדולי משוררי דורו, ביזם בן-חסדאי וגאון השירה בן-גבירול,

שָׂרוּ שִׁירֵי יְדִידוּתוֹ וּתְהַלְתּוּ וַיְרֻמְמוּ עָרְפוֹ לְמַעַלְהָ רֹאשׁ, וּבֶן-גְּבִירֹל
קָרָא אֵלָיו בְּהַתְּלַהֲבוֹתָיו:

אִם עָמְדוּ שָׁרִים בְּמִשְׁמַרְתָּם

הָיוּ נְגִידֵיהֶם סְגָנֵיהֶ.

גַּם בְּרִקְדוֹק הַלְשׁוֹן הָעֵבְרִית גָּבַר מְאֹד וַיִּכְתַּב מִחֲבָרוֹת רְבוֹת
בְּגִיטָה הַמְדַקְדֵק הַגְּדוֹל בְּיָמָיו רַבִּי יוֹנָה אֲבוֹ-גִיטָה, וּבָהֶן הֵגוּ עַל
דַּעוֹת רַבּוֹ רַבִּי יְהוֹנָה חַיּוֹג', וְתָהִי גַם מִלְחַמַת הַסּוֹפְרִים הַזֹּאת
לְבָרְכָה רַבָּה לְהַתְּפַתְחוֹת הַרִקְדוֹק הָעֵבְרִי.

וּבְשִׁבְתוֹ בְּחֲצָרוֹת הַמְּלָכִים יָדַע אִיךָ לְהַתְּהַלֵּךְ עִם הַשָּׂרִים
וְהַחֲרִים, לְבָלִי עוֹרֵר קִנְיָתָם וְלִרְפֹשׁ לְבָבָם לְאַהֲבָתוֹ וּלְהוֹקֶרֶת רֵיחַ
גְּדִירָתוֹ. וְסִפֵּר וַיְסַפְּרוּ כִּי הִלֵּךְ פַּעַם עִם מַלְכוֹ בְּרַחוּב, וַיֵּצֵא אַחַר
הַמְּשַׁלְמִים הַקְּנָאִים וַיְחַרְפֵּהוּ וַיְגַדְּפֵהוּ, וַיַּחַר אַף הַמֶּלֶךְ בּוֹ וַיֹּאמֶר
אֵל שְׂמוּאֵל: כָּרַת תְּכַרֵּת אֶת לְשׁוֹן הָאִישׁ הַזֶּה. וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל:
כְּדַבְּרֶיךָ, אֲדוֹנָי הַמֶּלֶךְ. וַיְהִי בְּשׁוּבוֹ אֵל בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו בְּסֵף רַב
לְמַתָּנָה. וַיְהִי בְּעֵבֶר שְׂמוּאֵל עִם מַלְכוֹ בְּרַחוּב בַּפַּעַם הַשְּׁנֵי, וַיֵּצֵא
הָאִישׁ הַהוּא וַיִּשְׁבַּח אֶת שְׂמוּאֵל וַיִּמְלֵא פִּיו תְּהַלְתּוֹ. וַיֹּאמֶר אֵלָיו
הַמֶּלֶךְ: הֵן אָמַרְתִּי לָךְ כִּי עָלֶיךָ לְכַרֵּת אֶת לְשׁוֹנִי! וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל:
הֲלֹא הִנֵּה רֹאֵה, אֲדוֹנָי, כִּי כָרַתִּי בְּמַתָּנִי אֶת-לְשׁוֹנִי הַקּוֹנְדִפֵּת
וְלְשׁוֹן אַחֲרַת שְׂמַתִּי בְּפִיו תַּחֲתָנָה.

וַיֵּאָרֶךְ שְׂמוּאֵל יָמִים רַבִּים בְּנִגִידוּתוֹ וּבְשִׁבְתוֹ בְּחֲצָרוֹת הַמְּלָכִים
בְּגִרְלָה וּבְקַבּוֹד מִשְׁךְ הַמֶּשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְתַמְלֵאנָה לוֹ שְׁלֹשׁ וּשְׁשִׁים
שָׁנָה וַיָּמָת שְׁבַע מַעֲלָלִים וַרְוָה מֵהַלָּלִים.

משקל השיר הספרדי

השיר הספרדי נחלק ל"בתים", זאת אומרת לשורות
שלמות שבכל אחת מהן שני חזאים או "צלעות",
הצלע הראשונה נקראת "דלת" והשנייה "סוגר".
כל צלע נחלקת ל"עמודים" בעלי שלש הברות
או שתיים.

כל הברה היא או "תנועה" או "יתד", ה"תנועה"
היא הברה שאין בראשה שוא (נע) או חסף או נו
חבור בשורוק לפני אותיות בומ"פ בשהן בתנועה, כגון:

אם הֶחֱ—רֶשֶׁת—אֶת—הַיָּם—כֻל

ד—בֵּר אֶת—הַיָּם—רֶשֶׁת.

וה"יתד" היא הברה שיש בראשה או שוא (נע) או
חסף או נו חבור בשורוק לפני אותיות בומ"פ שהן
בתנועה, כגון:

בְּנֵי אֲנָשׁ וּמִשׁ—פָּסָם.

ספן - מעל לאות הוא לתנועה, וספן ֹ - הוא ליתד,
 בלזמר, לשוא ותבריו (ֹ) ולתנועה שאתריהם (-).
 ספן זה י בא בסוף העמודים, כגון בדלת של
 הבית הראשון בשיר הראשון הבא שהוא מרכב
 מעמודים של יתד ושתי תנועות, יתד ושתי תנועות,
 יתד ותנועה בכל-צלע:

אֵלֶּיָּה עוֹ' — וְאֵל קְנֹזָא' — וְנִזְרָא'

שִׁירָה * : אֵלֹהֵי עוֹ

א אֵלֹהֵי עוֹ וְאֵל קַנּוּא וְנִזְרָא!

מְרוֹמָם אֶתְּ עָלֵי כָל־שִׁיר וְשִׁירָה.

ב לְמַעַן פִּי פַעֲלִיךָ מְרוֹמִים

וְיִזֶם תִּגְאֹל — גְּאֻלְתְּךָ בְּהִירָה

א. אֶתְּ הָאֵל הַחֹזֵק וְהַמְּקַנָּא לְאַהֲבִיךָ וְהַכֹּל יִרְאִים מִפְּנֵיךָ, —
אֶתְּ רָם מִכָּל־תְּהִלָּה שֶׁיִּהְיֶה לְךָ בְּשִׁירִים. ב. יַעַן פִּי מַעֲשֵׂיךָ רָמִים
וְאִם הִנֵּה גִּזְאֵל אִו גְּאֻלְתְּךָ הִיא בְּרוּחַ וְנִזְרָאִית.

מלים ומבטאים

א. אֵלֹהֵי עוֹ, אֵל שֶׁל חֹזֵק וְנִבְוֶה. קַנּוּא = קַנָּא. "שִׁיר וְשִׁירָה",
"שִׁיר" הוּא כָל־חִבּוּר פִּיּוּטִי בְּמִשְׁקַל, וְלִפְעָמִים גַּם בְּחִרוֹז, וְ"שִׁירָה"
הִיא שִׁיר גְּדוּל הַמְדַבֵּר עַל עֲנָן אֶחָד וּמִתְאַרְהוּ בְּאַרְבֵּה וּבְהַתְּפַעְלוּת,
כְּמוֹ: שִׁירַת־הַיָּם, שִׁירַת־דְּבוּרָה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וּבְמִלָּה זוֹ (שִׁירָה),
הַקָּאָה בְּבֵית הָרֵאשׁוֹן, רָמַז לְשֵׁם שִׁירוֹ וְהַ שֶׁקָּרָא לוֹ בְּשֵׁם מְיֻחָד
"שִׁירָה". ב. לְמַעַן, — הַמְשׁוֹרְרִים הַסְּפָרָדִים מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּמִלָּה זוֹ
בְּהִזְרָאת "יַעַן, יַעַן פִּי". מְרוֹמִים, בְּהִזְרָאת: רָמִים.

צורות פיוטיות

בְּכָל חֲמִשָּׁת הַבָּתִּים הָרֵאשׁוֹנִים כָּל־עַמּוּד שֶׁל צֶלַע הַבַּיִת גּוֹמֵר
בְּסוֹף מִלָּה וְאֵינָנו נִגְמַר בְּתוֹךְ חֶלֶק שֶׁל מִלָּה, כְּזֶה:
אֵלֹהֵי עוֹ — וְאֵל קַנּוּא — וְנִזְרָא
מְרוֹמָם אֶתְּ — עָלֵי כָל־שִׁיר — וְשִׁירָה.

* רָאָה עַמּוּד 61, הַעֲרָה 1.

- ג. והטובה אשר לי אל עשיתה
 עלי כל טוב שמעתיהו יתרה
 ד. ואומר לי ביזם צרה: תכי עד
 עבר ועם — עניתיו: צור לצרה!
 ה. ואומר לי: הלא תירא? — עניתיו
 בתמהון: אדני לי — ואירא?

ג. טובתה שהיטבת אתי יתרה על כל-הטובות ששמעתי
 שבאו על מי שהוא. ה. יש מעצמי להתחבא ביזם צרה, אף אנכי
 עניתיה הן יש לי הצור (האל) כנגד הצרה הבאה עלי, והוא
 יחלצני ממנה. ה. (בסוף): אחרי שהאל בענני ה'יש עוד מקום
 לפחד?

צורות פיוטיות

וזה נחשב להצלחת המשורר ויצא על פי לב ברגעי
 התפעלותו, והוא יפה לקריאה ריתמית. ובה הצלית הנגיד בחלק
 הנדול משיריו.

וכן נמצא כמעט בכל-אחד מחמשת הבתים הראשונים תורה
 של מלה, הגחשבת גם כן לקשום פיוטי: מרזום — מרזום, שיר —
 שירה, תנאל — גאלתה, והטובה — טוב, צרה — לצרה, תירא —
 ואירא.

א. בבית הראשון בראשיתו הוא משתמש בבר במלים:
 עו, קנוא, ונורא, המביעות יפה את תכן שירת הגבורה.
 ה. צור לצרה! לשון נזפל על לשון. ויפה ונמרץ הוא מבטא
 קצר זה, וכן הטבטא הבא בתמיהה מתפעלת בסוף בית ה':
 אדני לי — ואירא!

ו ואיכה לא אספר מעשי אל
ולי פת, ואני בעל אמירה?

* * *

- ז בעת ראה אנג שוכן לחוף ים
ומשגהו בנו עבם מקרא —
ח כבודי את פני מלכי, וכי כל-
דבר מלכות ועצה בי גזורה
ט וכל-מלה גמורה ואשר לא
גמרתיה אני אינה גמורה —
י חמדוני עלי הודי ובקשו
להרפני בידים מהרה

ז. בכנזי אנג (רמז לעמלק) הוא סכנה את זהר מתנגדו.
(הסוגר): משגהו הנקרא בשם פן-עבם. ז—יא. כשראה זהר
ומשגהו כבודי אצל מלכי, וכי אני הוא הפחלים בכל-דבר, וכל-
זמן שאני לא התלטתי דבר איגנו מחלט, קנאו בי על גדלתי
וחפצו להפילני, ואמרו: איד אפשר שגן עם זר (יהודי) תהיה

מלים ומבטאים

ו. בעל אמירה, איש היכול לדבר ולספר. ת. גזורה, קצת
ומחלטה. י. חמדוני, — בשרש „חמד“ משתמשים המשוררים
הספרדים להזראת „קנא“.

צורות פיוטיות

י—יא. הודי — להרפני, לעם זר — עם זה, שווי צלצול.

יא ואמרו: איך תהי מעלה לעם זר
 עלי עם זה וממשלה אשורה?
 יב ומשנה זה ידבר בי גדולות
 ורעות מבלי חתה ומזרא
 יג וחבר את כנביו העצומים
 והרבים — באגרת חקורה
 יד ופזר במדינות אגרותיו
 לשונות זאת בפי עמו סדורה
 טו ולא האזין אדוני אל דבריו
 ולא שית לב לדעתו החסרת.
 מז ואולם — מת אלי ימים מעטים
 ביום עברה, ביום צרה עכורה

לו מעלה רמה עלינו ושלמון מבקסו? יב—יד. והמשנה הנה
 דבר בי סרה מבלי פחד, וכל-כנביו כלל באגרת בוזיה (בצורת
 שיר) אשר הפיצה בארצות, למען ושימנה בפי העם לעזרר רגשי
 קנאתו. טז. אבל אדוני מת אחרי זמן קצר, והיום שהוא הנה לי

מלים ומבטאים

יא. אשורה, מקנימת (הזרעה תלמודית לשרש זה). יג. חקורה,
 בוזיה; מהוראת שרש זה בערבית. ונמצאת גם במשלי (כ"ח, י"א):
 וכל מבין וחקרנו. טז. עכורה, לא צלולה, חשכה.

צורות פיוטיות

טז. ביום — ביום, חזרות.

יז וְאִזְּ שֶׁלַח מִשְׁנָאֵי זֶה אֲשֶׁר שָׁשׁ
 לְאִירֵי אֵל מִיַּדְעֵיו בְּשׁוֹרָה:
 יח כָּבֵד בָּא יוֹם אֲשֶׁר מָאז אֶמְקֶה
 תְּבוֹאָתוֹ, וְסָרָה הַמְּגוֹרָה
 יט וְאֶבֶד בְּאֶבֶד מִלְּכּוֹ שְׁמוּאֵל
 וְתוֹחֲלָהוּ כָּבֵד אֶזְלָה וְסָרָה.
 כ וְחָרָה לִי, וְחָרָה לְאַלְהֵימִי,
 וְאִפּוֹ בּוֹ כְּאֵשׁ גִּשְׁקָה וְחָרָה.
 כא אֲזִי עֶמֶד כְּפִיר עַמִּים וְעֶצֶר
 בְּעַמּוֹ אֶחָרִי אָבִיו עֲצָרָה
 כב וְכֹתֵב צוֹרְרֵי אֱלֹוֹי בְּנַחֲץ
 בְּתֵב חֹזֵק וְרֵם מֵאִין פְּצִירָה

ליום פעם האל עלי ויום צרה חשכה. יח. בא תיום שקויתי
 לבואו מלפני זמן רב, וסר כל־פחד. יט. ומכיון שאבד מלכו של
 שמואל אבד גם הוא בעצמו.

מלים ומבטאים

יח. תְּבוֹאָתוֹ, בואו. כ. גִּשְׁקָה, בערה. חָרָה, שרפה.
 כא. כְּפִיר עַמִּים, בן־המלך תבוס (שְׁהֵיָה כְּאִרִי), הוא בָּרִים. עֶצֶר
 עֲצָרָה, שלט שלטון. כב. בְּנַחֲץ, במהירות. מֵאִין פְּצִירָה, מבלי

צורות פיוטיות

כ. וְחָרָה — וְחָרָה — וְחָרָה, חֲזָרָה. וְחָרָה — וְחָרָה, בְּרֵאשׁ
 הַבַּיִת וּבְסוּפוֹ: צִמּוּד שְׁלָם (מִלָּה דוּמָה לְגַמְרֵי לְרַעוּתָהּ וְשׁוּגָה בְּהוֹרָאתָהּ).

כג. וְשַׁלַּח לֹא: הַתְּדַע בִּי שְׂמוּאֵל
 לְחִיזוֹתוֹ בְּדַתְנוּ עֲבָרָה?
 כד. וְאִין שְׁלוֹם וְאִין הַשְּׁקֵט — וְנִפְשׁ
 יְהוּדֵי זֶה בְּתוֹךְ גּוֹפּוֹ נְצוּרָה
 כה. שְׁלַח אוֹתוֹ וְיִסּוּרוּ מְדִינִים
 וּמְדִינִים, וְקַח עָלָיו פְּשָׁרָה
 כו. וְאִם אֵין — דְּעָה כִּי הַמְּלָכִים
 עָלַי מְלַחֲמִתְךָ קִשְׁרוּ קְשִׁירָה.
 כז. וְכֹה הַשִּׁיב בְּסִפְרוֹ: אִם אֲמַלֵּא
 שְׁאַלְתְּךָ תְּבוֹאֲנֵי מְאָרָה
 כח. וְאִם אֲמַסֵּר בְּיַד צְרִי מְשַׁרְתֵּי
 תְּהִי נַפְשִׁי בְּיַד צְרִי מְסוּרָה,

כג. שְׁלַח לְהַגִּיד לֹא: הַתְּדַע בִּי לְפִי חֶק דְּתַנּוּ אָסוּר לְהַשְׁאִיר
 אֶת שְׂמוּאֵל בְּחַיִּים? כד. וְכָל־זֶמֶן שִׁיְהוּדֵי זֶה חַי לֹא יִתְּנָה שְׁלוֹם
 בְּאָרְצָךְ. כה. פֶּטֶר אוֹתוֹ מִמְשַׁרְתּוֹ וְיִתְּדֵל רִיב. כז. הַשִּׁיב, מִסָּב
 עַל בְּרִים מְלָכֹו שֶׁל הַגְּנִיד.

מלים ומבטאים

בְּקִשָּׁה בִּי אִם בְּעִזּוֹת. כה. מְדִינִים וּמְדִינִים, מְרִיבוֹת.

צורות פיוטיות

כח. אֲמַסֵּר בְּיַד צְרִי — בְּיַד צְרִי מְסוּרָה, חֲנֻרָה.

כט לֹאֵת קֶצֶף מְשַׁנְּאֵי זֶה וְאֶחָז
 בְּשִׁטְנָתוֹ וְהִרַע לוֹ וְחָרָה
 ל וְלֹא נָח עַד אֲשֶׁר אָסַף תְּלִיּוֹ
 עֲמֶלֶק וְאַדּוֹם וּבְנֵי קַטּוֹרָה.
 לא וַיַּעַץ הוּא, וַיַּעַץ אֵל, וְקָמָה
 עֲצַת הָאֵל אֲשֶׁר אֵין לָהּ הַפְּרָה
 לב וְקָם הַצָּר, וְקָם הַצּוֹר לְגַגְדּוֹ,
 וְאִיךָ תִּקּוּם בְּקוּם צוֹר הַיְצִירָה?

כט. אֶחָז בְּשִׁטְנָתוֹ, הַחֲזִיק בָּהּ וְלֹא הִרְפָּה מִמֶּנָּה. וְהָיָה
 רַע לוֹ וְחָרָה אִפּוֹ. לב. וּבִשְׂעָה שֶׁהָאֵל קָם אִיךָ תִּכּוּל לְקוּם בְּגַגְדּוֹ
 הַיְצִירָה שֶׁהִיא אֵד מַעֲשֵׂה יְדִיו?

מלים ומבטאים

ל. עֲמֶלֶק, בְּנֵי לְבָנֵי עַמּוֹ שֶׁל זְהוּרָה אֲשֶׁר בָּנְהוּ לְמַעֲלָה
 (בֵּית זֵי) בְּשֵׁם אֲנָגִי. אַדּוֹם, בְּנֵי לְנוֹצְרִים. בְּנֵי־קַטּוֹרָה, בְּנֵי
 לְעַרְבִים בְּנֵי יִשְׁמַעֵאל בֶּן־הַגֵּר, עַל פִּי הַדְּרָשָׁה שֶׁל ר' יְהוּדָה
 (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה ס"ב) כִּי קַטּוֹרָה הִיא הַגֵּר.

צורות פיוטיות

לב. וְקָם הַצָּר -- וְקָם הַצּוֹר. הַגֵּיֶד מְרַבֶּה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּצוֹרָה
 זו הַמְפִּיעָה בְּקַצּוֹר וּבְאֶפֶן גְּמָרְץ אֶת הַהִפְכִּים שֶׁבְדָבָר. וְכֵן לְעִיל
 (בֵּית כ'): וְחָרָה לִי -- וְחָרָה לְאֱלֹהִים; וּבְבֵית הַקּוּדֶם (לא): וַיַּעַץ
 הוּא -- וַיַּעַץ אֵל. וְנִסָּה פֶה סְדוּר הַמְאָמָר; וְאִיךָ תִּקּוּם בְּקוּם
 הַצּוֹר -- הַיְצִירָה? הַצָּר -- הַצּוֹר, הַצּוֹר -- הַיְצִירָה, לְשׁוֹן גּוֹפֵל עַל
 לְשׁוֹן. בְּבֵתִים לֹא, לֵב, לֵג, לֹז, יִשְׁנֹן תְּזוּרֹת רַבּוֹת.

לג ועמדו התילות מערכה
 לעמת מערכת צר בשורה
 לד אנשים יחשבון יום אף ותמה
 וקנאה את בכור-מות בכורה.
 לה ונדה האדמה מיסודה
 ונהפכה כמהפכת עמורה
 לו והיום יום ערפל וחשכה
 והשמש, כמו לבי, שחורה
 לו וקול המון בקול שדי, בקול ים
 ומשבריו בעת יסער סעירה.

לד. אנשים אשר ביזם בעסם וקנאתם נחשב להם המנות
 לדבר יקר כמשפט הבכורה, והם מבגרים את המנות על חיהם.
 לו. השמש קדרה ושחרה והיתה אז כמו לבי שהיה גם הוא קדרר
 באותה שעה.

מלים ומבטאים

לד. בכור מות, המנות המבגר ומקדים לבוא לפני ומנו.
 לו. סעירה, סער.

צורות פיוטיות

לד. בכור — בכורה, לשון גופל על לשון. לו. בתוך
 הציור המפרט של מראה שעת המלקחה סר המשורר מענינו,
 ובשתי מלים, כאלו דרך אנב, הוא מתאר את מצב רוחו בעת
 ההיא.

לח לאל משפיל ומפיל כל-מעול
 בגומצו אשר חפר וכרה —
 למ אני אמר: למענה היה לי
 לצור מעון וחומת אש בצורה
 מ וקאווב — תשלח בו חרונך
 ויאכלמו כמו קש יזם סערה
 מא עשה להם כסיסרא, ועשה לי
 כמעשיך לברק עם דבורה
 מב ברק ברק אלהי והפיצם
 גער בהם ויאבדו מגערה
 מג ואל תזכר עונותי, זכר-לי
 זכות יצחק ואברהם ושרה!

מב. מגערה, מפני גערה.

מלים ומבטאים

לח. בגומצו, בשוחתו אשר חפר. למ. לצור מעון, למעון
 חוק בצור.

צורות פיוטיות

לח. משפיל ומפיל, צמוד בתוך אות. למ. למענה — מעון,
 לשון גזפל על לשון. מא—מב. אחרי השתמשו במלת "ברק"
 בבית מ"א בתור שם עצם פרטי הוא משתמש בו שנית בבית מ"ב
 בתור שם עצם כללי ברך צמוד שלם. מג. ואל תזכר עונותי,
 זכר לי זכות, וכי; זה על דרך "השלייה ותחיוב" שמדרכי המליצה.

מד ואבי ועקב! הפיל תחנה
 ובן-עמרם! עמד-לי במרוצה
 מה וכל-שוכן במכפלה — התשכב
 ביום בנה? עלו מן המערה!
 מה והתלו בכסא אל וקראו
 לאל רחום ואמרו לו במרה.
 מה ואם יאמר: עלי מה-זה, ידידי?
 ענוהו: קום והקיצה ועזרה!
 מה ואם נא לא תרחם את שמואל
 צעירך, אן ישועתה ברורה?
 מה ואם היזם לעבדך לא תקנא —
 הוז תזרה? ואם זה הוא שכרה?

מד. עמד-לי במרוצה, קום להגן עלי בשעת הצרה. מה. וכל-
 שוכן במכפלה, וכלכם אתם הקבורים במערת המכפלה. מה. מלת
 "נא" קומרת, ובאה רק להשלמת המשקל. אן ישועתה ברורה?
 איה ישועתך הנראית? מה. הסוגר לקיחת מהמאמר התלמודי: זו
 תזרה וזו שכרה? (ברכות ס"א).

מלים ומבטאים

מד. במרוצה, בשעת הצרה המרה. מה. והתלו, האתו
 ואל תרפו. ואמרו, הכנונה: התפללו. במרה, במרירות, בגפוש
 קרה.

ג ואמרו לו: אלהים! קום בחמה,
 בער בהם ויכלו בבשרה
 נא פתח הלתות ישועתך לעבדך
 במקום צר וכל־דלת סגורה
 נב הִפֵּךְ חַרְבֶם אֵלַי לָבָם, וְקוּם בָּם
 ואל אתם, ושית קשתם שבוֹנה.
 נג ומלאכים — גִּשׁוּ הַלְחֵמוֹ בָּם
 וכוכבים ושמש המאירה
 נד ויאמרו מקהלות עמים עצומים:
 מִבְּקֵשׁ יֵשׁ לְעַנּוֹי שָׁה פּוֹנֵה!

ג. בער בהם, הצת אש בהם ויכלו בשרפה. נא. בקיזת עבדך
 (תמְשֹׁרֵר) בְּצָרָה, וּבְשַׁעָה שֶׁכָּל הַשְּׁעָרִים סְגוּרִים וְאִין מוֹצֵא לוֹ,
 פֶּתַח אֶתָּה הָאֵל שְׁעָרַי יִשְׁוּעָתְךָ לוֹ. נב. וְקוּם בָּם, קוּם בְּגִנְיָתָם
 וְאֵל תִּתֵּנִי לְצָדֶם. נג. אֶתֶם מְלָאכֵי הַשָּׁמַיִם, וְהַשֶּׁמֶשׁ וְהַכּוֹכָבִים,
 קוּמוּ הַלְחֵמוּ בְּאוֹיְבָי. נד. גִּדְעוּ הַגּוֹיִם וַיֹּאמְרוּ: אָבֵן יֵשׁ הוֹרֵשׁ
 מִשִּׁפְטֵי הָעַנּוּיִם שְׁבִי־שְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בָּשָׂה פּוֹנֵה בְּכָל הָאֲרָצוֹת.

צורות פיוטיות

נב. הַבַּיִת גִּחְלַק לַחֲלָקִים קַטְנִים בְּעַלֵּי חֲרוּ מִיָּחַד בְּסוֹפָם
 (חֲרוּ פְּגִימִי):

הִפֵּךְ חַרְבֶם אֵלַי לָבָם וְקוּם בָּם
 ואל אתם, ושית קשתם...
 וסופי העמודים הם בסופי המלים.

נה ואל שִׁמַע תִּפְלְתִי בְקִרְאִי
 כִּמוֹ חוֹלָה, כַּמְבִינָה מְצֹרָה
 נו וְנִשְׁף בָּם כִּיּוֹם יַם־סוּף, וְסָפוּ
 בְּסוּפְתוֹ, וְהִרְאָם הַגְּבוּרָה
 נו וְרֵאשֵׁי הַגְּבִירִים בְּאֲדָמָה
 תָּאֲנִים נִמְכְּרוּ אֵלַי בְּגִרָה
 נח וְהַשָּׂרִים בְּמַפְלְתָם נִפְוֹחִים
 כִּמוֹ נֹאדוֹת, כִּמוֹ אִשָּׁה עֹבֶרֶת
 נט וְשָׁכְבוּ שָׁם עֲבָדִים עַל אֲדוֹנֵים
 וּמְכִים עִם מְלָכִים, אִין בְּרָרָה

נה. בקראי אל האל כאשה היוֹלֶדֶת בפעם הראשונה בתנייה וצירים ויחבלים יאחזוה. נו. האל נִשְׁפָּה בָּם בְּרוּחַ סַעֲרָתוֹ כְּאִשֶׁר עָשָׂה בְּיוֹם עֶבֶר יִשְׂרָאֵל אֶת יַם־סוּף (נִשְׁפָּתָה בְּרוּחָהּ כִּסְמוֹ יָם — שְׁמוֹת ט"ו, י'), וְהֵם כָּלוּ בְּרוּחוֹ זֹאת. נו. הוא מִתְחַלֵּל בָּם וְאוֹמֵר כִּי רֵאשֵׁי הַשָּׂרִים מְשַׁלְכִים עַל הָאָרֶץ, וְכֵאלוֹ הֵם תָּאֲנִים הַ מְכֹרֹת בְּמַחִיר אֵלַי בְּעַד גִּרָה אֶחָת.

מלים ומבטאים

נה. חוֹלָה, יוֹלֶדֶת. מְבִינָה, יוֹלֶדֶת בְּכוֹר. מְצֹרָה, סוּבְלָת
 צִירִים וּמְכָאוּבִים. נח. עֹבֶרֶת, מְעַבְרָת, הָרָה. נט. מְכִים, נִלְיִים,
 שְׁפִילֵי רוּחַ. אִין בְּרָרָה, מְעַרְבִים יַחַד מְבָלֵי בְּרִית פֶּל־סוּג לְבָדוּ.

צורות פיוטיות

נו. ים סוף — וְסָפוּ — בְּסוּפְתוֹ, לְשׁוֹן גּוֹפֵל עַל לְשׁוֹן.

ם והיו עם אָנָג מְלָכִים בְּדָמִן
 בְּתוֹךְ שָׂדֶה וְאִין לָהֶם קְבוּרָה,
 סא וְאַחַד מִן רִבְבָה נִשְׁאָרוּ בָּם
 בְּעוֹלָלוֹת בְּכָרֶם יוֹם בְּצִירָה
 סב עֲזוּבָנוּם בְּעֶרְבָה לְצָבוּעִים
 וְתַנְיָנִים וְנִמְרֵי וְחֹזִירָה
 סג וְהַנְּחָנוּם מְסָבִים עַל אֲבָנִים
 וְנִשְׁעָנִים עַלִי סִילוֹן וְסִירָה
 סד וְנִתְנֹו בְּשֶׁרֶם שִׁי לְעִיט
 וְשִׁמְנוֹם לְאָרִי וְזֹאב הַשׁוּרָה

סג. הוא ממשיך להתל בם ואומר: עזובנום מסבים, אכל לא
 על משות רבות כי אם על אבנים, והם נשענים ותמוכים, אכל
 לא על משות כי אם על קוצים.

מלים ומבטאים

סג. סלון וסירה, ששות מיני קוצים.

צורות פיוטיות

בְּתִיִּם מִן סִיג עַד סִיָּה יִשְׁנֹו לְצִרְךָ הַהַתּוֹל הַשְּׁמוּשׁ בְּדָרְךָ
 „הַהֲנַחְמוֹת“, וְזֹאת אוֹמְרָת, שֶׁהַמְשׁוֹרֵר מִן־כִּיר מִבְּטָאִים הַנְּרָאִים כְּאֵלוֹ
 כְּנֻגְתָּם לְטוֹב, וְתַכְּף לְאַחַר זֶה הוּא מִמְשִׁיךְ בְּמִלִּים הַמְהַפְּכוֹת כָּל
 הַכְּנֻגָה מִטוֹב לְרַע, כְּגוֹן: וְהַנְּחָנוּם מְסָבִים... וְנִשְׁעָנִים... סְרוּחִים,
 מִבְּטָאִים הַמְפּוֹרִים עַל מַצֵּב שֶׁל שְׁלוֹהַ וְנַחַת וּפְגוּק, וְתַכְּף בְּאוֹת
 הַמִּלִּים: עַל אֲבָנִים... עַלִי סִילוֹן וְסִירָה... וְהַמְהַפְּכוֹת כָּל הַמַּצֵּב לְרַעָה.

סה והשבענום בדם, לא דם טרפה,
 ובשר רב — ולא מתוך קערה.
 סו עליהם יבביון ניגי יעגים
 ותרקד בת שעירה הצעירה
 סו ויכרו על לחומימו כפירים
 ותניח לגוריה כפירה.

סה. השבענו את-החיות הטורפות, אכל לא בדם גופים
 שטרפו אותם כי אם בדם חללים; ונתנו להן בשר רב, אכל לא
 מתוך קערה, כי אם בשר הנבלות המשלכות על פני הארץ.
 סו. בגי היעגים אשר קולם ירמה תמיד לקול בכי ומספר יכפו
 עליהם, ובגי השעירים הצעירים ירקדו שם את רסודי המקוננות.
 סז. הכפירים יתקצו לעשות להם כרה וסעדה מבשרם, והכפירה
 האם תאכל מבשרם לשבעה ותניח עוד לגוריה. וכל-הבתים
 האחרונים האלה אמורים בהתול על האזיבים, שהוא ראה
 במפלתם.

מלים ומבטאים

סו. ניגי, בגי. שעירה, יחיד מהשם שעירים, והם השירים
 שהם בצורת שעירי צאן. סז. יכרו, יערכו כרה. לחומימו,
 בשרם.

צורות פיוטיות

כמעט בכל הבתים מן סיג עד סוף השיר באים סופי העמודים
 בסופי המלים.

סח ולכדנו מדינותם וארצם
 וקרקרנו בנקם קיר וטירה
 סט ותורנו ולא נפקד אנוש מן
 חברינו ולא נבצר בצירה
 ע ושקטתי ונחתי ממשנאי
 ונכבדתי והוספתי שררה.

* * *

עא לאל הנדיל עשה — שירה אנדל
 תהי על כל-בנות השיר לשרה

ע. אחרי הנצחון לא רק שרוח לי מאויבי פי אם גם גדל
 כבודי עוד יותר מלפנים ושלמוני רב יותר. עא. בתור תודה
 לאל אשר הנדיל לעשות עמדי חברתי שירה גדולה ויקרה שתהיה
 לגבירה על כל-השירים האחרים.

מלים ומבטאים

סח. קרקרנו, ערערנו והקסנו. קיר וטירה, חומות עריהם.
 סט. אנוש, בהזראת איש. ולא נבצר בצירה, לא חסר דבר.

צורות פיוטיות

סח. קרקרנו — קיר, לשון נזפל על לשון הנמצא בבר
 בישעה כ"ב, ה'. עא. הנדיל — אנדל, חננה. שירה — שרה,
 לשון נזפל על לשון.

עב במדברים כספירים ארוגה
ושיחים מן גדלחים תפורה
עג ממלאים בתמים בתרונה
וכזמירות תהלים בספירה.

עב. השירה מתארה בשמלה יפה שהיא ארוגה במלים
ודברים הנוצצים כספירים, ותפורה במבטאים שהם כאבני הבלת.
עג. השירה ממלאה אבנים טובות כחשן האורים והתמים,
והיא כתובה בתים שהם כחרוים בתכשיט, ומספר בתיה
(בשלמותה) הוא כמספר מזמרי ספר תהלים.

מלים ומבטאים

עב. מדברים, דברים. שיחים, רבוי מ"שיח", דבור.
עג. תרונה, שימת חרוים או אבנים טובות נקובות על חוט
בסדר להיזת לתכשיט בצורת מחלזת. ואת השיר דמו המשוזרים
לענק המחבר מבתי השיר שהם כחרוים.

צורות פיוטיות

עב. במדברים — כספירים; שיחים — גדלחים, חרוים
בתוך הבית.

תְּהִי לָהּ * : הִלִּי תַעֲשׂ

- א הִלִּי תַעֲשׂ בְּכָל-שָׁנָה פְּעָלִים
בְּפַעֲלָהּ לְאַבּוֹת וְאַצִּילִים
ב וְלִי תִשְׁחַט פְּפִירִים בְּצִפִּירִים
וְלִי תִנְבַּח שְׁחָלִים פְּרַחֲלִים
ג הִכָּל שָׁנָה אָנִי עוֹבֵר בְּלִבִּי
וְיִהְיֶה לְמַסְלוּלִים סְלוּלִים

א. הֵיא שְׁפָרָאשִׁית בֵּית א' וּבֵית ג' הִיא בְּהוֹרָאת "אָבֹן".
בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הִנֵּה עוֹשָׂה אֹתִי חֲסָדִים בְּמַעֲשֵׂיהָ לְאַבּוֹתֵינוּ
הִרְאֵנוּ וְלִגְדוּלֵי עַמָּנוּ. ב. לְמַעַנִּי הִנֵּה מְכַלֶּה אֶת הַחֲזָקִים בְּאֵלֹ
הָיוּ חֲלָשִׁים. ג. בְּכָל-שָׁנָה הִנֵּה נוֹתֵן לִי דָרֶךְ בָּיָם וּמִתְּפַכּוּ לִי
בְּדָרֶךְ סְלוּלָהּ.

מלים ומבטאים

א. פְּעָלִים, בְּכֹנֶנֶת: מַעֲשִׂים גְדוּלִים, נִפְלְאִים. ב. צִפִּירִים,
צִפִּירֵי הָעוֹיִם. שְׁחָלִים, אֲרִיזוֹת.

צורות פיוטיות

ב. פְּפִירִים — צִפִּירִים, שְׁחָלִים — רַחֲלִים, לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל
לְשׁוֹן. ג—ד. בְּשָׁנֵי הַבָּתִּים יַחַד הַקָּבֶלֶת הַכְּפֻלָּה אֲשֶׁר בָּהּ כָּל-
הַחֲלָקִים שְׂבֻדְלָתוֹת שְׁנֵיהֶם מִתְאַיִמִים בְּמִשְׁקָלָם וּבְסִדּוּרָם:
הִכָּל-שָׁנָה אָנִי עוֹבֵר בְּלִבִּי
וְכָל שָׁנָה אָנִי הוֹלֵךְ בְּמוֹ אֵשׁ.

* ראה עמוד 61, הערה 2.

ד וְכַל שָׁנָה אֲנִי הוֹלֵךְ בְּמוֹ אֵשׁ
 וּמַחְלִיף לְהִבּוֹ לִי בַטְלָלִים.
 ה לֵךְ, הַצּוֹר! לֵךְ גָּאוֹה תְהִלָּה,
 וְאַתָּה אֵל, וּמִיָּדֶךָ אֱלִילִים
 ו אֲסַפֵּר אֶת כְּבוֹדְךָ בְּשַׁעֲרִים
 וְאוֹדֶה אֶת־שִׁמְךָ בֵּינֹת קְהָלִים
 ז גְּאֻלְתַּנִּי, וְשִׁמְתָ לִי לְכַפֵּר
 בַּיּוֹם אִיד זֶה כְּמוֹ שָׁנָה אֲוִילִים
 ח וְאַחֲרֵי מוֹת בְּנוֹ עֶבֶס, לְבִיאַת
 בְּנוֹ עֶבֶד אֲחֻזּוֹנֵי חֲבָלִים
 ט וּבֵין מַלְכֵי וּבֵינוֹ רִיב וְקִנְיָה
 (וְזֶה מִנְּהַ בְּאַרְצוֹתֵם בְּדָלִים)

ד. וּבְלִבִּי אֲפִילוֹ בְּתוֹךְ הָאֵשׁ הִנֵּה מַחְלִיף לִי אֶת־חֲסֵה
 בְּקִרְיֹת, בְּאֵלֹוּ הִיא טַל הַיּוֹרֵד עָלַי. ה. לֵךְ הָאֱלֹהִים גָּאוֹה
 לְחִלָּל, וְכַל־כְּחֵי וּנְבוֹנֵתֵי הֵם רַק מִיָּדֶךָ לִי. וּבַמַּלִּים "לֵךְ גָּאוֹה
 תְהִלָּה" מְזַכֵּיר הַמְשׁוֹרֵר דְּרָךְ אֲנִי אֶת שֵׁם הַשִּׁירָה הַזֹּאת, כִּי הוּא
 קָרָאָה בְּשֵׁם "תְהִלָּה". ז. בַּיּוֹם זֶה לִפְנֵי שָׁנָה נִתְּתָ אֶת הָאֲוִילִים
 כְּפָר נַפְשִׁי, וְאוֹתִי גְאֻלְתָּ. ח. אַחֲרֵי מוֹתוֹ שֶׁל אֶבְרָם־עֶבֶס שְׁחַדְתִּי מְאֹד
 לְכוּאוֹ שֶׁל אֶבְרָם־עֶבֶד מִתְּנַגְרוֹ שֶׁל מַלְכֵי. ט. שְׁנֵי הַסְּלִכִים גְּבָדְלוּ
 אִישׁ מֵרֵעֵהוּ בְּאַרְצוֹתֵם וְלֹא הָיָה כָל־קֶשֶׁר וְיַחַס בֵּין שְׁתֵּי הָאַרְצוֹת.

מלים ומבטאים

ה. אֱלִילִים, חֻזַק, כַּח.

י אָזי יֵצֵא וְהִתְעַרַב לְמַדּוֹן
 וְעַמֵּד בְּחִלּוֹ עַל גְּבוּלִים
 יא וְלִכְד עִיר וּמַמְלָכָה בְּדַרְכּוֹ
 וְאִין עוֹצֵר וְאִין מְכַלִּים בְּמַלִּים
 יב וְעִבְרָנוּ אֵלֵי אֶרְצוֹ בְּכַחַ
 לְהִנָּקֵם לְאֲדִירִים גְּזוּלִים
 יג וְעַמָּנוּ גְּבָרִים בְּכַפִּירִים
 וְעַם הַרְבֵּה בְּאַרְבֵּה אִז חֲסִילִים
 יד וְאִישִׁים לֹא בְּרִב־בְּשָׂר בְּבָדִים
 וְלֹא חֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַכֶּסֶּלִים

י—יא. הוא, מתנגדנו, יצא למלחמה ועמד על הגבול
 והחל ללכד ערים שונות ואיש לא עצר בעדו. יב. אז עברנו אל
 ארצו להנקם נקמת אדירינו הגזולים על ידי לכידת הערים האלה.
 יד. אנשים שאינם כבדים בבשרם ומרבים בחלב, כי אם קלים
 לקרב.

מלים ומבטאים

יא. אין מקלים במלים, אין הזכר דבר כנגדו.

צורות פיוטיות

יג. גברים — בכפירים, חרוז. הרבה — בארבה, לשון נופל
 על לשון.

טו וְכַל־חֹזֵר בְּיוֹם חַמָּה חַגּוּרָה
 וְכַל־פּוֹשֵׁט לְמַלְחָמָה מְעִילִים
 טז וְכַל־מְהִיר אֵלַי חֶרֶב, וְכַל־רֵץ
 אֵלַי הֶרֶג, בְּטוֹב לֵבָב וְגִילִים

טו. מצד אחד הם חגורים ואזורים בחגורותיהם ובחרכותיהם
 בכל־היוצאים לקרב, ומצד שני הם פושטים מעיליהם למען יהיו
 יותר קלים במלחמה. טז. כל־אחד ממהר לקראת חרב איש
 מלחמתו מבלי פחד, וכל־אחד רץ בשמחה ובגיל לקראת סכנת
 ההרג.

מלים ומבטאים

טז. וגילים, כְּמוֹ: וְגִילָה, אז: וְגִיל. המשוררים הספרדים הרבו
 להביא את השמות המפושטים ביהוד בלשון רבים, בשעה שבתנך
 ובלשון הם רק בלשון יחיד. וכן לעיל (בית ה'): אֵלַים, (בית ד').

צורות פיוטיות

טו. בבית זה הקבלת נגוד שחלקיה מתאימים במשקלם
 ובמקום אחד גם חרוז:

וְכַל־חֹזֵר — בְּיוֹם חַמָּה — חַגּוּרָה

וְכַל־פּוֹשֵׁט — בְּמַלְחָמָה — מְעִילִים.

טז. המלים בבית זה מתאימות למשקלו של יתד ושתי תנועות,
 מלה אחת יתד ואחריה מלה בת שתי תנועות:

וְכַל־מְהִיר — אֵלַי — חֶרֶב — וְכַל־רֵץ

אֵלַי — הֶרֶג — בְּטוֹב — לֵבָב — וְגִילִים

ובבית הבא תקף אחריו מחלקות המלים לפי עמודי הבית, כל־

יו בְּשִׁרְיוֹנִים מְשַׁבְּצִים כְּגָלִים
 וּמִגְנָיִם אֲדָמִים כְּגֹוִלִים
 יח עָלַי סוּסִים כְּעֵב סוּעִים וְטָסִים
 וּבְמִצְחֹת וְכוּבְעִים עֲגָלִים
 יט וְלֹא תִרְאֶה לְבַד לָחֵם שְׁעָרִים
 וְלֹא תִשְׁמַע לְבַד רִגְשׁ צְהָלִים,

יו. בְּשִׁרְיוֹנִים הַנְּרָאִים כְּגָלִי יָם בְּקִשְׁקִשׁוֹתֵיהֶם הַנוֹצְצוֹת,
 וּמִגְנָיִם אֲדָמִים כְּעוֹרוֹת הַמְּאֲדָמִים. יח. וְהֵם טָסִים וְעָפִים עַל
 סוּסֵיהֶם כְּעֲנָנִים, וְעַל בְּרָכִיהֶם רִקוּעֵי פְחֵי נַחֲשֹׁת. יט. וּבְכֹל שְׂדֵה

מַלִּים וּמִבְטָאִים

יז. גֹּוִלִים, עוֹרוֹת מְעַבְרִים. יח. סוּעִים, סוּעָרִים.

צוֹרוֹת פְּיוֹטוֹת

מֶלֶךְ יִתְד וְשִׁתֵּי תְנוּעוֹת, חוּץ מִהֶאֱחָרֹזָה שֶׁהִיא לְפִי הַמִּשְׁקָל רַק
 יִתְד וְתְנוּעָה:

בְּשִׁרְיוֹנִים — מְשַׁבְּצִים — כְּגָלִים

וּמִגְנָיִם — אֲדָמִים פֿ — גֹּוִלִים

(כְּעֵמוֹד הָאֲחָרֹן בְּסוּגְרֵי אֵין הַדְּבָר מֵתְאִים).

הַרְתָּמוֹס הוּא גַם בְּבֵית יִתְד וִי"ט:

עָלַי—סוּסִים | כְּעֵב—סוּעִים | וְטָסִים

וּבְמִצְחֹת | וְכוּבְעִים | עֲגָלִים

וְלֹא—תִרְאֶה | לְבַד—לָחֵם | שְׁעָרִים

וְלֹא—תִשְׁמַע | לְבַד—רִגְשׁ | צְהָלִים.

יט. וְלֹא תִרְאֶה לְבַד — וְלֹא תִשְׁמַע לְבַד, תְּנִיחָה. וּבְבֵית זָה הַקְּבָלָת
 הַכְּפֻלָּה שְׁחֻלְקִיהָ מֵתְאִימִים בְּמִשְׁקָלָם.

כ ובלע אל עצת שריו, ושוה
 תבונתם תבונת תעלולים
 כא ואמרו לו בשובנו: התשב
 בעיר מבצר ולא תרדף בשלים?
 כב הלא תצא לצורך העינים?
 הלא תאיץ לזנב נחשלים?
 כג ועמדו חוצצים לרוב, ובענות
 גבורה יתנו קול בתלילים

המערכה לא תראה כי אם מלקחה בשער, בפני כל, ולא תשמע
 בלתי רעש הצוקלים משמחה. ב. האל שם רוח שקר בשרי
 אבן-עבד והתעוהו ופתוהו לשוב ולהלחם במתנגדו. כא—כב. השרים
 תארו לו את-הוצאות המלקחה פאלו נצחו מתנגדיו ועליו לרדף
 אחריהם. כג—כד. עמו מחנות מסדרים למלקחה, ומשמיעים קול
 רעש גדול. ברככם על סוסיהם הם טסים במרוצה, וגם בלכתם
 ברנל הם רצים כצבאים.

מלים ומבטאים

כא. בשלים, פושלים. כב. לצורך, לצור. לזנב נחשלים,
 לכלות את התלשים שאינם יכלים ללכת ביחד עם חבריהם
 והולכים אחריהם. כג. חוצצים, מסדרים. בענות, בקריאה בקול.

צורות פיוטיות

כב. פל-הפית הקבלת הכפלה שפל-חלקיה מתאימים במשקלם.
 וכן בית כ"ו.

כו בַּעַת רִכְבָּם יְרוּצוּן כַּפְּרָאִים
 וְדָגְלִים — כַּצְּבָאִים אוּ יַעֲלִים
 כה בַּעֲצָמָתָם, וְצַבְאוֹתָם וְכֹחָם,
 וּבָהֶם — יִמְשְׁלוּ מוֹשְׁלִים מְשָׁלִים
 כו וְרֵאִיתִי בְּגִי חֵיל יִרְאִים
 וְגִבּוֹרִים וְכַבִּירִים וְחַלִּים
 כו וְרֵאִיתִי בְּכוֹר מְוֹת בְּעֵינַי
 וְאִישִׁים בְּקֶרֶב סָפִים וְכָלִים.

כח הִרְיֹמוֹתַי בְּשֵׁם אֵל הַמְּכַבֵּד
 וְהַנּוֹרָא בְּקוֹל שִׁבְעִים דְּגָלִים

כה—כו. הם היו למשל בפי ממשלי המושלים בגבורתם וכל-
 הגבורים יראים מפניהם. כח. הרימתי קולי בהגבירי את-שם האל

מלים ומבטאים

כו. וְחַלִּים, יִרְאִים. כו. בְּכוֹר מְוֹת, בְּגִי לְמֹת. סָפִים, כָּלִים.
 כח. דְּגָלִים, עַקֵּר הוֹרְאָתוֹ הוּא הַגֵּם אֲשֶׁר לְכָל-מַחְנֶה, יִמְנָה לְקַח
 לַמַּחְנֶה עֲצָמוֹ.

צורות פיוטיות

כה. מוֹנֶה בְּרֵאשׁוֹנָה כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמָּה לְמִשְׁלַל לְמִשְׁלָלִים:
 בַּעֲצָמָתָם, וְצַבְאוֹתָם, וְכֹחָם, וְאֲחֵרֵי כֵן הוּא מוֹסִיף: וּבָהֶם, בְּאוֹמֵר:
 אִין כָּל-צִרְחָה לְמִנּוֹת וְלִפְרֹט כָּל-מַעֲלוֹתֵיהֶם, הֵם בַּעֲצָמָם, בְּגִישׁוֹתָם,
 מִסְּפִיקִים כְּבָר. כו. וְרֵאִיתִי — יִרְאִים, לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לְשׁוֹן.
 וְגִבּוֹרִים — וְכַבִּירִים, הַתְּאֵמָה בְּמִשְׁקַל וּבְחֵרוֹן.

כט וְלִי אָדוֹן אֲשֶׁר אָמַר: בְּטַח בִּי
 וְאֶפִּיל בְּנֹעִימִים לָךְ חֲבָלִים
 ל אֲנִי אֲשַׁבֵּר לָךְ שְׁנֵי כַפֵּירִים
 אֲנִי אֶפִּיל לְפָנֶיךָ נְפִילִים!

לא אֲזִי לְבַשׁ לְבוּשׁ חֲמָה וְיֵצֵא
 כִּיּוֹם פְּרָעָה וְחִילוֹ הַצְּלוּלִים
 לב וְנִגְלָה — לֹא בְּעַד חֵלוֹן וְסִתָּר
 וְהַשְּׁנִיחַ — וְלֹא אַחַר כְּתָלִים

קְצוֹל מַחְנוֹת שְׁבָעִים הַמְּלֹאכִים הַפּוֹכְבִּים אֶת כֶּסֶף הַכְּבוֹד שֶׁל הָאֱלֹהִים.
 כט—ל. לֹא פְּחָדְתִּי, בְּדַעְתִּי כִּי הָאֱלֹהִים בְּעֶזְרִי, וְהוּא הַבְּטִיחַנִי
 לְהַפִּיל שׁוֹנְאֵי לִפְנֵי יְלֹהֵיטִיב לִי. לא. בְּשִׁמְעַ הָאֱלֹהִים תִּפְלְתִי
 בְּעַם עַל אֲזִיבִי וְיֵצֵא לְהַשְׁמִידֵם בְּפְרָעָה וְחִילוֹ שֶׁשָּׁבְעוּ בָּיָם.
 לב. הַבַּיִת מְיֻסָּד עַל הַפְּסוּקַת בְּשִׁיר הַשִּׁירִים (ב', ט'): הִגָּה זֶה
 עוֹמֵד אַחֲרַי כְּתָלָנִי מִשְׁנִיחַ מִן הַחֲלוּזוֹת. וְהַמְשׁוֹרֵר מִבִּיעַ
 כִּי הַפַּעַם הִיָּתַתְהוּ הַזֹּפַעַת הָאֵל בְּגִלְוִי וּבְקַמְבִּי.

מלים ומבטאים

לא. צְלוּלִים, מְבוּעִים. לב. סִתָּר, מְסָךְ (עַל פִּי הוֹרְאָתוֹ בְּעַרְבִית).

צורות פיוטיות

ל. בַּבַּיִת הַקְּבֻלָּה הַקְּבֻלָּה מִתְאַיָּמָה בְּמִשְׁקַל חֲלָקִיָּה. אֶפִּיל—
 גְּפִילִים, לְשׁוֹן נֹפֵל עַל לְשׁוֹן. לא—לו. כָּל הַבַּיִתִּים מִתְחִילִים
 בְּפַעַל עֶבֶר לְנִסְתָּר (מִלַּת „אֲזִי“ בַּבַּיִת לִמֹּךְ הַיָּא רַק בְּהַקְדָּמָה)
 לְפָרֵט אֶת־כָּל מַעֲשֵׂי הָאֱלֹהִים לְטוֹבָתָהּ. וְנִפְּתָה בִּיחֻד הוּא הַשְּׁמוּשׁ

לג וְהִתְעַלָּה עָלַי צָרִי, וְהָיָה
 כְּמִץ גֶּרֶן, וְנִבְלָו שָׁם בְּעָלִים
 לד וְהִבְהִילֵם וְהִרְקִידֵם כְּמוֹ בֶן־
 רֵאֵם, וְכִמוֹ גֶּדִי, וְכִמוֹ עֲגָלִים
 לה וְהֵשֵׁם אֶת גְּבוּרָתָם, וְהָיָה
 בְּמִלְחַמְתָּם לְנָשִׁים וְעוֹיְלִים
 לו וְשָׁם שָׁקַר בְּפִי צִירִיו וְתָרִיו
 וְשָׁרִיו, לְהַמִּיתָם מוֹת נְבָלִים,
 לז וְעַת רְאוּ אֲשֶׁר רָדְפוּ לְגַגְדָּם
 אֲזִי נָסוּ עָלַי שִׁבְעָה שָׁבִילִים

לד. מִיָּסֵד עַל הַפְּסוּק בְּתֵהִלִּים (כ"ט, ו'): וְהִרְקִידֵם כְּמוֹ עֲגָלִים...
 כְּמוֹ בֶן־רֵאֵמִים. לו. הָאֵל שָׁם שָׁקַר בְּפִי צִירִיו שֶׁל מִתְנַגְּדֵי כְּדִי
 לְכַלּוֹתוֹ. לז. וְכִאֲשֶׁר רְאוּ צְבָאוֹתָיו כִּי אֵלֶּה אֲשֶׁר רָדְפוּ אוֹתָם הִפְכוּ
 פְּגִיחֵם לְגַגְדָּם לְהִלָּחֵם בָּם אִזְּ בְּרַחוּם הֵם.

מלים ומבטאים

לה וְהֵשֵׁם, הִשְׁפִּיחֵם. עוֹיְלִים, עוֹלֵי יָמִים, יְלָדִים, צְעִירִים.
 לו. תָּרִיו, מְרַגְּלִיו.

צורות פיוטיות

בְּשָׁנֵי חֲלָקֵי בֵּית ל"ב בַּפֶּעַל אֲשֶׁר תִּכְרַף בָּא הַפֶּסֶק אֲתָרִיו (וְנִגְלָה—
 וְהִשְׁגִּיחַ—) וְכֹל־הַמֶּאֱמָר אֲחֵרֵי־כֵן סוֹבֵב עַל פֶּעַל זֶה. לב. גַּם
 בְּבֵית זֶה הַקְּבָלֶת הַכְּפֻלָּה. לו. צִירִיו—וְתָרִיו—וְשָׁרִיו, צִמּוּד שׁוֹנֵה
 אוֹת וְתַנוּעָה—(שְׁתֵּי מְלִים הַזֹּמוֹת, וְנִבְדָּלוֹת אֶחָת מִרְעוּתָהּ בְּאוֹת אֶחָת).

לח ויהיו מרַבּוֹתֵיהֶם לַנַּפְשָׁם
למַכְשׁוֹלִים, וְסוּסֵיהֶם כְּבָלִים
לט וְהִכְרִיתֶם בְּרוּחַ פִּיּוֹ כִּמוֹ חוּט
בְּיַד אֲזַרְגָּ, וְקִצֵּץ כַּפְתִּילִים.

ס וְרֵאִיתִי מְכַבְּדִים אֲסִירִים
וּמוֹכְאִים סְחוּגִים בְּחֻבָּלִים
מא אֲלֵי מֶלֶךְ — בְּפִיּוֹ חָיו קִצְתָּם
וּמְקִצְתָּם בְּרִצְיוֹנָו קְטוּלִים.
מב וּנְלֵאִיתִי רְאוּת מַפִּים וּמַפִּים
מְגוֹלָלִים בְּדָם גֶּפֶשׁ טְבוּלִים
מג וְגִבּוֹרִים מְחוֹלָלִים גְּחוּרִים
וּמִשְׁלָכִים פְּגָרִים פְּנֻבָּלִים

מא. הוֹבֵאוּ אֶל מַלְכִי אֲשֶׁר חִלַּק מֵהֶם הַשָּׂאִיר בְּתוּיִם, וְחִלַּק
מֵהֶם שָׂקֵד לְהִרְגָם, לְפִי רִצּוֹנוֹ. מב—מד. לא יִכְלַתִּי עוֹד לְרֵאוֹת
אֶת הַמַּפִּים וְאֶת הַמַּגָּלִים וְטְבוּלִים בְּדַמִּים. וְהַגִּבּוֹרִים נָפְלוּ
חֻלָּלִים שְׁחוּטִים וּפְגָרֵיהֶם מִשְׁלָכִים כְּגִבְלוֹת.

מלים ומבטאים

לט. וְקִצֵּץ כַּפְתִּילִים, קִצֵּץ אוֹתָם כִּמוֹ שֶׁמְקַצְצִים כַּתִּילִים
מִחוּט אֶרֶץ. מא. בְּרִצְיוֹנָו, מִשְׁקַל רִצְיוֹן מְחֻדָּשׁ עַל יְדֵי הַפְּיֻטְנִים
בְּמִקּוֹם רִצּוֹן, עַל הַרְדֵּף חוּזוֹן — חֲזוֹן. מב. מְגוֹלָלִים, מְגַאָּלִים.
מלְשׁוֹן: גְּלוּלִים.

מד והיו על פני ארץ כדמן
וראשיהם בעפר כגללים.

מה ושבינו לשובינו, והיו
אשר חשבו לאכלנו אכולים
מו ובטחו על קשתות ותגיתות
ונושעתי בשם אדיר באלים.

מו ראתיה — ואת תשאג בשחל
והצמט בשאגתך שחלים!

מח ושרתיה — ואת תגאה ותצרח
ותריע ותפיץ החילים

מה. אנתנו לקחנו בשבי את אלה אשר קוו לשבותנו,
ואלה שחשבו לאכלנו אכלו הם בעצמם. מו. ראתיה, וכן בראש
הקטים הקאים: ושרתיה, ונגלית, ונעמט, ושמה — כל-הפעלים
האלה מוסבים על האלהים. ותמשורר מתפעל מכל-הנפלאות אשר
קרו במערכה זו, כאלו ראה את האלהים בצאתו להלחם עם
אויביו. ואת=ואמה.

מלים ומבטאים

דקורים (בִּתְרַב או בַּחֲנִית). מה. לשובינו, את-שובינו. מת. ושרתיה,
וראתיה.

צורות פיוטיות

מו—נב. בראש כל-בית ולפעמים בראש כל-צלע פעל עבר
לנכת שהוא האל שהמשורר מזדה לו. יפה ביותר התחלת

טט ונגלית — והמו כל־קרבים
 בתוך צרי כמו המית נבלים
 נ וועמף — וראיתי מלכים
 חרון אפך וועמף לא מכילים
 נא ושתה קשתותיהם כמו קש
 וחציהם כמו חצץ פסולים.

נב ואור לי ליל ערבת חג אסיפה
 ואורו כל־שבילי האפלים

מט. אף נגלית והנה חרדו אויבי חגך וקרבים המה בהמית
 גבל (כלי גנינה). נ. וכאשר קצמף ראייתי כי המלכים לא
 יוכלו לשאת חרון אפך. נב.—נג. בליל ערב חג הספות הנה אור

מלים ומבטאים

נא. פסולים, החצים פסולים לשמושם ואינם פועלים כאלו
 היו אבני חצץ. נב. ליל ערבה, ליל ערב יום טוב. חג אסיפה,

צורות פיוטיות

הקמים נ'—נ"א שבה בא חגך אחרי הפעל הפסק והפאמר הבא
 אחריו הוא כלו כעין באור או תוצאה לפעל זה. מה. פה באו
 ארבעה פעלים תכופים בזה אחר זה (ואת תנאה, ותצרה,
 ותריע, ותפיץ) להבעת המהירות שבפעלות האל בנגד אויביו.
 נא. קשתותם—קש, לשון נופל על לשון, על דרך: בקש נדף
 קשתו (ישעיה מ"א, ב'). חציהם—חצץ, לשון נופל על לשון
 נוסף על הקודם. נב. ואור—ואורו, חדרה בראש העלעות.

נג כָּלִיל אֲבָרָם, כָּלִיל מִשָּׁה, כַּמְנַחַת
 יְהוֹשֻׁעַ, כָּלִיל נוֹשְׂאֵי סָבָלִים
 נד בַּעַת הָעַם לְסִכּוֹתָם יְבִיאֹון
 הַדָּם מִצּוֹר וְכַפּוֹת הַדְּקָלִים
 גה כָּכֶפוּ רוֹמְמֵי צוֹר, וְסִכּוּ
 צַפְנָנִי כַּמְבַצְרִים נְעוּלִים

לי. כָּלִיל אֲבָרָהֶם בְּנִצְחוֹנוֹ בְּמִלְחָמָתוֹ עִם אַרְבַּעַת הַמְּלָכִים (בְּרֵאשִׁית
 י"ד, ט"ו), כָּלִיל מִשָּׁה בְּהוֹצִיאֹו אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בְּנִצְחוֹן יְהוֹשֻׁעַ
 עַל אֲדוֹנָי צֶדֶק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַיִם וְחִבְרֹון בְּשַׁעַת הַמְּנַחָה אַחֲרֵי הַצְּהָרִים
 בְּקִרְאוֹ: שָׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן הֵם וְכוּ' (יְהוֹשֻׁעַ י', י"ב), כָּלִיל מִפְּלֵת
 סִנְחָרִיב אֲשֶׁר נִשְׂאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת סָבְלוֹ (מְלָכִים ב' י"ט, ל"ה);
 וְרָאָה יִשְׁעִיהָ ט', ג'). נד—גה. בַּעַת שְׁהָעַם (בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) מְבִיאִים
 לְחַג הַסִּכּוֹת אֶת הַתְּמָרִים מִבֵּין צוֹרֵי הַהָר (רָאָה נְחֻמָּה ח', ט"ו)
 וְהַלּוּלָבִים (כַּפּוֹת הַתְּמָרִים), רוֹמְמֵי הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ וְהַסְתִּירָנִי בְּסִכּוֹתוֹ
 כְּמוֹ בַתּוֹךְ מְבַצֵּר נְעוּל.

מלים ומבטאים

חג האסיף, הוא חג הסכות. נד. דקלים, עצי תמרים בלשון
 המשנה. גה. וסכו = וקסכו (סכתו).

צורות פיוטיות

נג. בו מאמרים קצרים בגי שתי מילים, ומלת „כליל“
 בראש רבם. בבתים נד—נו רבו הצמודים בגזע לתשועת האל
 את המשורר באותן השעות שבגי עמו וקהלתו עסוקים בקיום
 לקיחת ארבעת המינים לחג הסכות: בשעת שהעם מביאים
 לסכותם—צפנהו האל בסכתו: בהביאם הדם מצור וכפות

נו ובהביאם ערבה — שֶׁת עֲרֵבָה
 לְבִן־עֶבְדוֹ כְּעִיר חֹמֹת וְחִילִים
 נו וְהִדּוּר צוּרְרֵי קֶטֶף בְּקֶטֶפָם
 תְּבוֹאָה מַעְצֵי הַדָּר שְׁתוּלִים.
 נח וּבְקֶרֶב צוּרְרֵי לְאֹכֵל בְּשָׂרִי
 אֲנִי קִמְתִּי וְהֵם נָפְלוּ אֲמֵלִים.
 נט אֲנַחְנוּ נַעֲשֶׂה סְכוּת בְּשִׁמְחָה
 וְהִמָּה מִקְלָמָתָם אֲבֵלִים
 ס וּנְחַנּוּ נַעֲנֶה תֵּלֵל בְּחֶדְוָה
 וְהֵם עוֹשִׂים דְּבַר קִינִים וְאֵלִים

נו. ובשעת הביאם את ערבי הנחל (הערבות) שם לי האל
 את־המדבר הפתוח לרִנְחָה כְּעִיר אֲשֶׁר לָהּ חֹמֹת וְחִיל לְהִסְתַּר
 וּלְהִשָּׁגֵב בָּהּ. נו. ובשעה שֶׁקֶטְפוּ אֶת פְּרֵי עֲצֵי הַדָּר (הָאֲתָרְגִּים),
 בָּרַת הָאֵל אֶת הַדָּר צוּרְרֵי.

מלים ומבטאים

נו. וְחִילִים, קירות גְּמוּזִים שֶׁלִּפְנֵי חוֹמַת גְּדוּלָה שֶׁל מִבְּצָר.
 נח. אֲמֵלִים, נִכְרְתִים. ס. וְאֵלִים, קִינֹת, מְלֻשׁוֹן הַכְּתוּב (יֵאָאֵל א', ח'):

צורות פיוטיות

דְּקָלִים — רוֹמְמָהוּ הַצּוּר בְּכַפּוֹ; בְּהִבְיָאָם עֲרֵבָה — שָׁם לוֹ
 הָעֲרֵבָה (הַמְדָּבָר) לְמַעוֹז; וּבְקֶטֶפָם פְּרֵי עֵץ הַדָּר קֶטֶף הָאֵל
 הַדָּר צוּרְרָיו. נט—ס. הַתְּפִכִים בֵּינוּ וּבֵין אוֹיְבָיו בְּרֵאשֵׁי הַצְּלָעוֹת:
 אֲנַחְנוּ — וְהִמָּה, נַחְנוּ וְהֵם, וּבְשָׁנֵי הַבָּתִּים, וְכֵן בַּסּוּגָר שֶׁל בֵּית
 גִּיט הַקְּבֻלוֹת נְגוּר.

סא הלי זאת? — ואני תולע ולא איש
בזוי עמים ונקל בשפלים.

סב לאל עוזו אשר נראה בסופה
ובשערה עלי שוערי אלילים

סג הכינתי כבר שירה, ועתה
תהלה המאירה בכסילים

סא. האמנם עשיתם כל-הנדולות האלה לי? הן אני רק כתולעת
ובזוי ונקלה. סב—סג. לאל החוק אשר נגלה בסערתו על היראים
מפני האלילים הכינתי מלפני זמן שיר תהלה אשר קראתיו בשם
"שירה", ועתה חברתי שיר זה השני שהנני קורא לו בשם
"תהלה" שהיא מאירה בכוכבי הכסיל שבשמים.

מלים ומבטאים

א לי כבתולה חגורת שק. סב. עוזו, חוק. ובשערה = ובסערה.
שוערי, יראי (ברזי, מלשון: שערו שער—יחזקאל כ"ז, ל"ה).

צורות פיוטיות

סב. ובשערה — שוערי, לשון נופל על לשון. סג. בבית
זה ישנה דרך "השתפיות" שבמליצה, והיא כי ישתמש המליץ
במלה אחת באחת הזראותיה ויסמיד לה אחריו בן מלים המתאימות
להזראתה השניה שישנה לה, במלת "תהלה" כגון בראשונה
להזראת תהלה והשבת, ואליה הוא מסמיד המלים: "המאירה
ככסילים", כאלו כגון בשם "תהלה" להזראתו השניה והיא: היתה
והיפעה, מלשון הילל בן-שחר (ישעיה י"ד, י"ב). כמו בחבוק
(ג', ג'): כפה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ, ותקף לאחר זה:
ונגה באור תהלה.

סד מַמְלָאָה עָלַי חֲשַׁבּוֹן רְעוּתָהּ
 בְּטוֹרֵי שִׁיר כְּמַהְלָלִי תִהְיֶה
 סה וְעֲנִינִים יִקְרִים מִפְּנִינִים
 וּבְכַנֵּי שִׁיר בְּמֵאֲנֵי שִׁיר שְׁקוּלִים
 סו שְׁתִּיהֶן כֹּל יָמֵי חַיֵּי צְמִידִים
 בְּאַזְרוּעֵי, וְעַל אֲנֵי עֲגִילִים.

סז בְּנֵי עַמִּי! עֲנּוּ עַמִּי תְּהֵאֱלֹהִים
 תְּהִי שׁוֹמֵה לְרֹאשׁ כָּל־מַהְלָלִים.
 סח וְשִׁיתוּ אֶת־אֲמַרְיָה נְכוּנִים
 מִסְדָּרִים בְּפִי שָׁבִים וְעוֹלִים.
 סט וּכְאֲשֶׁר יִשְׁאַלוּ: מַה־זֹּאת? בְּנִיכֶם
 לְמַחֵר — יַעֲנוּמוּ הַשְּׂאוֹלִים:

סה. גַּם שִׁירָה זוֹ מְשַׁבְּצָה כְּמוֹ הַקּוֹדֶמֶת בְּכַתֵּי שִׁיר אֲשֶׁר
 חֲשַׁבּוֹן מִסְפָּרָם עוֹלָה כְּמִסְפַּר מִזְמוֹרֵי תִהְלִים. סו. שְׁתֵּי הַשִּׁירוֹת
 תִּהְיֶינָה לִי לְכֹל יָמֵי חַיֵּי כְּצְמִידִים עַל זְרוּעוֹתַי וְכְעֲגִילִים עַל אֲנָנִי.
 סח. שִׁימוּ אֶת דְּבָרֵי שִׁירְתִּי מִסְדָּרִים יָפֶה בְּפִי הַזְּקֵנִים וְהַצְעִירִים.
 סט—עא. וְאִם יִשְׁאַלוּ בְּנִיכֶם מִחֵר (לְאַחַר זְמַן): מַה הִיא הַשִּׁירָה

מלים ומבטאים

סד. עָלַי חֲשַׁבּוֹן, כְּחֲשַׁבּוֹן. סה. וּבְכַנֵּי שִׁיר, כְּתֵי שִׁיר (וְאוֹלֵי
 צְרִיף לְגַרְם: וּכְתֵי שִׁיר). סו. עֲנּוּ, שִׁירוּ, קְרֹאוּ. סח. שָׁבִים,
 יָקֵנִים. עוֹלִים, צְעִירִים.

ע תהלה היא לאל גאל ידו
חקרה לענות אותה גאולים
עא תהלה היא — גדולה ונהדרה
לאל הדור ומפעליו גדולים!

הזאת? אז יענו אותם הנשאלים: זאת היא תהלה לאל אשר גאל את ידו, והוא חברה למען ישיר אותה כל-מי שהאל יגאלהו ויחלצהו מצרתו. עא. זוהי שירת תהלה גדולה ונהדרה לאל אשר הוא נהדר ומעשיו גדולים.

מלים ומבטאים

ע. חקרה, חברה במחשבתו. לענות, לשיר ולקרא.

צורות פיוטיות

ע—עא. תהלה היא — תהלה היא, בראש הפתים, חננה, גדולה ונהדרה—הדור... גדולים, חננה.

תּוֹדָה* : אֲנִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יָרַד

א אֲנִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יָרַד בְּתוֹךְ יָם
וַיֵּשׁ לַיָּם בְּרַב שָׁנָה גְהֻמָּה
ב וּבְחֶרְתִּי בָּאָב רִדְתִּי לְמַעַן
בָּאָב לֹא יִשְׁפְּרוּ גְלוֹי בְּחֻמָּה
ג וּנְמַשְׁכְּנוּ בְּמִשְׁוֹמֹת, וְרוּחַ
תְּנוּפָף שֶׁבְּלִי שָׂדֶה וְקָמָה

ב. בְּחֶרֶת לְנִסְעַ בְּיָם בְּחֻדֶּשׁ אָב כִּי אֲזוּ תַיָּם שֶׁקָּט יוֹתֵר.
ג. נִסְעָנוּ בְּלִילָה הַלְאָה בְּמִשְׁוֹטִים שֶׁבִּידֵי הַמַּלְחִים וּבְרוּחַ קָלָה
הַמְּנוֹפֶפֶת הַגָּדָה וְהַגָּדָה אֶת שֶׁבְּלִי הַתְּבוּאָה.
מַלִּים וּמִבְּטָאִים

א. בְּרַב שָׁנָה, בְּרַב יָמֵי הַשָּׁנָה. גְהֻמָּה, גְהֻמָּה, סָעַר.
ב. לְמַעַן, יַעַן כִּי. ג. בְּמִשְׁוֹמֹת, בְּמִשְׁוֹטִים, מַלְשָׁן: מִשְׁוֹטֵיךְ
(יְחֻקָּאֵל כ"ז, ז').

צוּרוֹת פִּיּוּטִיּוֹת

א. הַמַּלִּים מִתְאַיִמוֹת לַמִּשְׁקָל:

אֲנִי — הָאִישׁ, אֲשֶׁר — יָרַד — בְּתוֹךְ — יָם; וְכֵן הַסּוּגָר.
יָפֵת בְּכָלֵל הוּא הַתְּאוּרָה שֶׁל הַנְּסִיעָה הַשְּׁקֵטָה וְהַשְּׁלֵוֹת בְּיָם
וַיִּשְׁיֵבֶת הַמַּלְחִים עִם רַב הַחֻבְּלֵל לְסַפֵּר לְנוֹסְעִים כָּל־נִפְלְאוֹת
הַנְּסִיעָה בְּיָם, וּבְיַחְדָּר בְּבוֹא תְּאוּרָה זֶה לְפָנֵי הַמַּהְפָּכָה שֶׁנֶּגְמָה הַחֲתִיָּה
הָעֲנֻקִית.

* רְאֵה עֲמוּד 62, הָעֵרָה 3.

ד וְהָיָה יָם כְּעַבְדֵי יַעֲשֶׂה אֶת
 אֲשֶׁר אֶחַפֵּץ וְהָרוּחַ כְּאֵמָה
 ה וּמַלְחִים יִתּוּן זֶה לְזֶה אֶת
 אֲשֶׁר רָאוּ בַיָּם מִתְעַלּוֹמָה
 ו וְזֶה יִזְכֹּר דְּבַר תְּהִי גְדוּלָה
 וּנְפִלְאָה, וְזֶה יִזְכֹּר בְּהִמָּה
 ז וְרַב חֹבֵל יֹשִׁיבִים: לֹא יִדְעָתֶם
 פְּלִיאַת יָם וְלֹא שַׁחְתֶּם מְאוּמָה
 ח וְשֵׁם תְּהִי שְׁמָה קְרָתָהּ אֲשֶׁר הִיא
 בְּכֹל חַיּוֹת־מְצוּלָה לֹא עֲמוּמָה

ד. וְהָיָה עוֹשֶׂה רְצוֹנֵי בְּאֵלוֹ הָיָה עַבְדֵי, וְהָרוּחַ קָלָה וְשִׁקְשָׁה
 בְּאֵלוֹ הָיְתָה שַׁחְתֵי. ז. וְלֹא שַׁחְתֶּם מְאוּמָה, לֹא אֶמְרַתֶּם כְּלוֹם
 לְעַמַּת מִה־שֵׁשׁ לְסַפֵּר עַל נְפִלְאוֹת הַיָּם. ח. וְנִשְׁגָה תְּהִי אֲשֶׁר שְׁמָה

מלים ומבטאים

ה. מִתְעַלּוֹמָה, מִהֶדְבָּרִים הַגְּעֻלָּמִים וְלֹא יְדוּעִים. ח. וְשֵׁם תְּהִי,
 הַמְשׁוֹרֵר מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִלַּת „שֵׁם“ בְּהִזְרָאת „וַשׁ“. עַל דְּרָךְ אֶחָד
 שְׂמוּשֵׁי מְלָה זֶה בְּעִרְבִית. עֲמוּמָה, נִשְׁוּת, מְדַמָּה אֵלֶיהָ.
 לְדַעְתִּי לְקַח הַפֶּעַל „עָמַם“ (בִּיחְזָקָא לִ"א, ח') בְּמֵאמְרֵ: „אֲרָוִים,
 לֹא עָמְמוּהוּ בְּגַן אֱלֹהִים“ מִהַמְלָה „עָם“, כְּלוֹמֵר: לֹא הָיוּ עֲמוֹ יַחַד
 בְּדַמְיוֹן, כְּפִתּוּב תַּכְף אַחֲרֵי כֵן: בְּרוּשִׁים לֹא דָמוּ אֶל שְׁעַפְתָּיו.

צורות פיוטיות

ח. וְשֵׁם — שְׁמָה, לְשׁוֹן נֹפֵל עַל לְשׁוֹן.

ט וְכַל חַיָּה אֲשֶׁר חַיּוֹת שְׂאֲרָהּ,
 בְּפִגְעָהּ בָּהּ אֲכֹלָהּ אוֹ הַמוֹמָה
 י וְהוֹפְקֵת לְפִיָּה כָּל־סִפִּינָה
 וְצִי אֲדִיר כְּמִרְכָּבָה רְתוּמָה.
 יא וְלֹא הִלֵּךְ לְסַפֵּר פְּעֻלָּהּ עַד
 אֲשֶׁר בָּאָה וְהִיא גּוֹעָה וְהוֹמָה
 יב שְׁמַעְתִּיהָ — וְהָיוּ קוֹל הַמּוֹלָה
 וְקוֹל רַעַם בְּאֲזָנֶי קוֹל דְּמָמָה
 יג וְהַבִּטְתִּי אֵלַי צוּרָה אֵימָה
 אֲבָל הֵיטָה בְּתַכּוֹן דָּג רְקוּמָה
 יד וְרֹאשׁ לָהּ כְּאֲנִי שׁוֹט בְּמַדָּה
 עֲלֵי פָנִים מְנֻשָּׂאִים בְּרָמָה

קרחה ואין דומה לה בכל-חיות מעמקי הים (לא התבאר לאיזה
 מין דג הוא מכונן). י. והיא הופקת על פיה את האניות היותר
 גדולות כמו שגהפכת אנלה לפעמים. יא. עוד טרם פלה רב
 החובל לספר כל ענגייה והנה באה היא בעצמה בהמיתה.
 יב. קול שאונה גדל כל-כף עד כי קול הרעם נחשב כנגדו בקול דק.
 יג. ראיתי והנה לפני צורה מפילה אימה, והיא כאלו רקומה
 בצורת דג. יד. ראשה גדול כאניה שלמה ופניה מתרוממים כמו גבעה.

מלים ומבטאים

ט. המומה, פלה ונשמדת. יב. דממה, קול דק, רחש.
 יג. בתכון, בתכנית, בצורת.

טו ועינים כמענינים, ונחיר
 כמו כבשון, ולה רקה כחזקה
 טז ופה עמק ורחב כמערה,
 תער נהר אלי תזכו בצמא
 יז ובשפתות כנאד על נאד נפוחים,
 וביניהם כפי תחרא פרומה
 יח וגוף לבן, ונב ירק, וצואר
 כמו מנדל, ובטן פערמה

טו. עיניה גדולות כמעני מים (על דרך הפסוק בשיר
 השירים ז', ה': עיניך גרכות); ומנחיריה פורץ למעלה גרם מים
 כעשן המתרומם מתוך כבשון (על דרך הפסוק באיוב מ"א, י"ב:
 מנחיריו יצא עשן כדור גפות ואנמון); ורקתה עכה כחזקה.
 טז. בשעת צמאה תוכל להריק נהר שלם אל תוך פיה. יז. שתי
 שפתיה הן כשני נאדות נפוחים המנחמים זה על גב זה, וביניהן
 קרע כפי השריון.

מלים ומבטאים

טז. תער, מריק. יז. פרומה, קרועה.

צורות פיוטיות

טו. ועינים—כמענינים, לשון נופל על לשון. טז. כמערה—
 תער, לשון נופל על לשון. כל-הבתים יד—יט מתארים יפה ובאפן
 חי את החיה הענקית שהפילה פתחה עליהם, והדמויים כמעט
 כלם מקוריים למשורר, הוא הדבר אשר בו הוא מצטנן ביחוד
 בשירתו.

יט זבִּמְנַפִּיר כְּמוֹ חֶרֶב לְטוֹשָׁה
 וּקְשָׁקֶשֶׁת כְּסוֹחֲרָה אֲדָמָה
 כ וְשָׂטָה מִסְבִּיבוֹת לִסְפִינָה
 וְאִין מַגִּיד וְאִין נוֹאֵם גְּאִימָה
 כא וְהַגִּיעָה לְצַדִּיקָה וְעַמְדָה
 עָלַי זָנַב כְּאָרוֹ אוֹ שְׂדֵמָה
 כב אֲזִי גָמַס לְבַב כָּל־אִישׁ כְּדוֹגַג
 וּכְפָיִם וְשִׁבְלֵת זְרוּמָה
 כג וְשׁוֹיְתִי וְדוֹמְמָתִי בְּעַצְבִּי
 כְּרַחֵל יוֹם טָבַח נֶאֱלָמָה
 כד וּזְכַרְתִּי אֱלֹהֵי, וְאַחֲרִים
 לְנַגְדִּי יוֹכְרוּ אֵל כְּאֲשִׁימָא

יט. הסנפיר חד כמו חרב לטושה, וקשקשית המכסים נופה הם
 כמו סוחרה אדמה. כ. היא שטה מסביב לאניה וכל־האנשים
 נדמו מרב פחד, ואין הזכר דבר. כג. בשעת עצבי שויתי בפשי
 לרחל הנאלמה ביום ששוחטים אותה, וגם אני נשתתקתי כמוה.
 כד. אני זכרתי את־אלהי בשעה שבגני עמים אחרים זכרו את
 אליליהם כמו אשימא (אליל אנשי חמת, ראה מלכים ב' י"ז, ל').

מלים ומבטאים

יט. סוחרה, מגן הפקיה כל־הגוף. כא. שדמה, עץ נפון
 הפולה למעלה. כב. שבלת, גרם מים. זרומה, זרמת. כג. דוממתי,
 שתקתי.

כה ואמרתיו: אמת, כזה וכזה
 עונות ילכדו נפש אשמה
 כו ואם בלע בנים יונה והוקא
 בנפש לחדקתו — אני מה?
 כז אלהי הארץ לי, כי אשר בא
 הקיצני, והייתי בנומה
 כח ואם זה הוא גמול ידי, תהי כז
 סליחת מענותי העצומה.
 כט ונשמתקעה בתוך מים כחיל
 אשר האל בנים ירה ורמה

כה—כו. אמת הדבר כי פעמים רבות לזכרים העונות בפח את
 הנפש החוטאת, ואם יקרה לפעמים כי מי שבא עליו הצרה
 יחליץ ממנה, כמו יונה אשר בלעהו הדג בים ואחרי כן הקיאהו
 אל היבשה לסבת צדקתו, אך אני החוטא מה אני כי יעשה לי
 האל גם? כז. אלהים, הארץ אפה לי, כי אחרי היותי כנרדם
 בחטאי, הנה הצרה שבאה עלי הקיצוני משנה זו. כח. ואם
 הצרה שבאה עלי היא תשלום מעשי הרעים, תהי גא צרתי זאת
 לכפרה על עונותי העצומים. כט. בעודנה מסובבת מצדי האגיה,
 פתאם ששקה בתוך המים כחיל פרעה אשר טבע בים סוף.

מלים ומבטאים

כח. מענותי, מה-שעויתי, עוני.

ל ותחת לאני באה להפכו
 ומת כל-לב ואבדה כל-נשמה
 לא אבל גער אלהים בה ושבה
 כרגע אל מצולת ים פנימה
 לב והזשיע לתולעים קטנים
 עלי שזכה במו זפת קרומה
 לג והשיב משאול מתים והציל
 מבלעים ביד גשאת ורמה.
 לד ותמהו כל-נבוגי ים ואמרו:
 במה-זה גמלטו אלה? ולמה?
 לה ולא היתה פלטה לאניה
 לפנים מן ידי קרחה ועומה

ל. אך הספגה גדלה אז יותר, כי היא באה מתחת לאניה להפכה
 בכחה, ואז היינו במתים לרב פחדנו. לא. אבל האלהים גער בה
 ונרדה תכף במצולות הים. לב. האלהים הזשיע לנו. אנחנו
 הנקבצים והצפופים בתוך אנית העץ הקטנה שדמינו לתולעים
 קטנים שנקבצו ונדבקו אל בד עץ המצפה בזפת שאינם יכלים
 להנתק ממנו. לג. האל השיב לתהיה את-המתים אשר נרדו בכר
 שאולה, וביד רמה הציל את-הנבלעים (בפקר). לה. ועד היום

מלים ומבטאים

לב. קרומה, מכסה בקרום העור המכסה את הגוף.
 לג. מבלעים, אלה אשר חבלו ונקו.

לו עֲנִיתִים: בֵּן גְּאֻלַּת אֵל לְיֹזְדְעֵי
 כְּבוֹד הַזֶּדֶן — מְהֵרָת שְׁלֵמָה
 לו וְהוּא עוֹשֶׂה לְמִכְרֵיו תְּשׁוּעָה
 וְהוּא עוֹשֶׂה בְּמִרְגִּיזָיו נִקְמָה.
 לח אֲשֶׁר לוֹ יָם וַתִּתֵּן זַמִּימֵי
 תְּהוֹם רַבָּה וַתִּלֵּם עַל בְּלִימָה
 לט וְמָה תִּהְיֶה לְגִגַּד צוּר נִסְכָּה
 וְשֵׁם לָהּ עֵז, וְשֵׁם לָהּ תַעְצוּמָה?
 מ אֲנִי אוֹרְהָ לְאֵל תּוֹדַת גְּאוּלִּים
 תִּהְיֶה עַל פִּי מְסֻדֶּרֶת וְשׁוּמָה.

לא הִימָה פְּלִטָה לְאֵלֶּה הָאֲנִיּוֹת אֲשֶׁר נִפְלוּ בְיַדֵּי הַתְּהִיָּה הָאֲרֻרָה
 הַזֹּאת. לַח גַּם הַיָּם וְגַם כָּל־הַחַיּוֹת שֶׁבַיָּם הֵם שְׁלוֹן. לט. וְמָה־
 תּוּכַל הַחַיָּה לַעֲשׂוֹת כְּגִגַּד רְצוֹן הָאֵל אֲשֶׁר הוּא הוּא יִצְרָה וְהוּא
 שָׁנְתָן לָהּ הָעֵז וְהַחֹקֵק? מ. אֲנִי אוֹרְהָ לְאֵל בַּתּוֹדָה שְׁמוּדִים לוֹ כָּל־
 הַגְּאוּלִּים מִצְרָה, וַתּוֹדָה זֶה תִּהְיֶה שְׁגִנְרָה כְּפִי לְהַבִּיעָה לוֹ.

מלים ומבטאים

לט. גְּסֻכָּה, יִצַר אוֹתָהּ (על פִּי הַכְּתוּב בַּיִשְׁעֶיהָ מִיָּד, י': מִי
 יִצַר אֵל וַסֶּסֶל גְּסֻךְ, בְּרֹדִי). תַעְצוּמָה, עֲצָמָה, חֹקֵקָה.

צורות פיוטיות

לו. בַּבַּיִת הַזֶּה הַקְּבֻלָּת גִּגַּד מִתְאַיָּמָה בַּחֲלָקֶיהָ. לט. וְשֵׁם
 לָהּ — וְשֵׁם לָהּ, חֹזְרָה.

צוואה ממערכות המלחמה:
יהוסף, כל-אשר אשא

- א. יהוסף! כל-אשר אשא ואסבל'
 וכל אבוא בצרה — בעבורך
 ב. ולולא את פבר שטתי בתבל
 וחייתי כמו רבים בדורך
 ג. כתבי זה כתב ישר אמריו
 ומי יורה לך ישר בהורך?
 ד. כתבתיהו והמות מצחק
 לנגהנו בפה רחב וארך

א. יוסף בני! כל-מה שאני סובל וכל-מה שאני בא בצרה
 ומסכן נפשי, זהו רק בעבורך. ב. ולולא אתה הייתי פבר וכל
 לשוט ולסב בעולם לכל-מקום שתפצתי בכל-יתר האנשים.
 ג. מכתבי זה והעצות אשר איצעה הוא מכתב איש שדבריו ישרים
 ונכוחים, ומי קאביה האזהבה יוכל להורות לך דברים אמתיים?
 ד. —ה. מכתבי (שירי) זה הנני כותב בשעה שהמות עומד לנגהנו
 ופוער בצחוק את-פיו הרחב והארך לבלענו, ומי יודע מה-יהיה
 יום מקר? האם המערכה (נצחונה) תהיה לצדנו או לצד אויבנו.
 מלים ומבטאים

ב. את, אתה. ג. הורך, אביה (מהשם: הורים, שתניחיד
 הוא: הורה). ד. בפה רחב וארך, בפה אשר רחב וארך.

* ראה עמוד 62, הערה 4.

ה ולא ארע בקום הצר למחר
 הלנו אם לצרינו יערך
 ו ואם גגור בני כי לא לעולם
 תשורגי ולא לעד אשורך
 ז תנה לבך בשבתך אל כתבי
 וקימתך, ואם תישן יערך
 ח ויום לא ידרשו רבים ומורים
 להזעילך יהי רבך ומורך
 ט בכל־נפשך וכל־הונך ועל כל־
 דרכיך ירא יוצרך וצורך
 קנה בינה ושכל, כי תבונה
 תהלתך והשכל הדרך
 יא ירא אמה, ודבר טוב לדורך
 ולשארך, וכבד את־חברך
 יב והתאהב לכל־גברא, וטרם
 קנותך הזן קנה שם טוב בעורך

ויפה הוא תאור סגנת המנות בצורת המנות העומר ומצחק בפה
 מלא כנגד הנלקחים. ז—ת. בשעת ישיבתך ובשעת קימתך שים
 לבך למכתבי (שירי) זה, וגם אם תישן צריך שייערך לקרא בו.
 והוא יהיה לך לרב ולמורה בשעה שמלמדיך ומוריך לא ישתדלו
 להזעיל לך. יב. השתדל להתחבב על כל־הברואים (האנשים).

יג יהוסיף! תן לכל-שואל קִלְבוֹ
 ואם אין — עֲנֵהוּ מֵעֵנָה רַךְ
 יד ותן חֶלֶק לְכָל-חֹסֵר בְּהוֹנָה
 וְעַת מִתֵּן זָכַר אֶת מַחְסוֹרְךָ
 טו עֲשֵׂה חֵיל, וְאַל תִּבְטַח עָלֶי מָה
 עֲשִׂיתִיו, כִּי עֲשֵׂה חֵיל וְקָרָךְ
 טז וְהִתְגַּדַּל וְרוּמָה עַל גְּדֻלַּת
 אֲבוֹתֶיךָ, וְאַל תִּבְזֶה צְעִירְךָ
 יז וְלִמּוֹסֵר טְעָמִים לֹא זָכַרְתִּים
 דַּרְשׁ אֹתָם וְנִבְּק בָּם — תִּבְרָךְ.

והשתדל לרכוש לה שם טוב בעירך לפני רכשך הזו. יג. תן לכל-
 מבקש כחפצו, ואם אין לה לתת לו ענהו למצער בדרךים רבים
 וטובים. יד. גמל חסד בכסף לכל-מי שסובל מחסור, ובשעה
 שתתן לאחרים זכר כי אולי יבוא יום שאתה תסבל חסר ותצטרך
 לאחרים. טו. אתה בעצמך השתדל להצליח, ואל תסמך על החיל
 שעשיתי אנכי, כי כבודך ויקרך הוא רק שאתה בעצמך תעשה
 חיל. טז. השתדל לעלות לגדלה ולהתרומם יותר מאבותיך, ובשעה
 שאתה עולה לגדלה אל תבזה את-אלה הצעירים ממך. יז. למוסר
 ושגם עוד ענינים רבים שלא הזכרתים בשירי זה, ואתה חקר
 אותם והגה בהם, או יברכה כל-מכיריך.

מלים ומבטאים

יג. קִלְבוֹ, כחפצו. יד. חֹסֵר, עני הסובל מחסור. יז. טְעָמִים,
 בהוראת: ענינים.

בְּשׁוֹרָה מִפְּעֲרֹכּוֹת הַמְּלַחְמָה* שְׁלַח יִזְנֶה מִבְּשָׂרָת

א	שְׁלַח יִזְנֶה מִבְּשָׂרָת	וְאִם הִיא לֹא מִסְפֶּרֶת
ב	בְּאֲנָרֵת קִטְנָה, אֶל	כְּנַפֵּיהָ מִחֲבָרֵת
ג	מְאֲדָרֵת בְּמִי כָרְכֶם	וּבִלְבוֹנָה מְקַסֶּרֶת
ד	וְעַתְּ תַעֲוֹף וְתִתְנַשֵּׂא	שָׁנָה אוֹתָהּ בְּאַחֲרֵת

א—ג. הַנְּגִיד קִדְבֵר אֶל לְבוֹ וְאוֹמֵר לַעֲצֻמוֹ כִּי צָרִיךְ לְשַׁלַּח אֶל בְּנוֹ, אַחֲרֵי גִצְחוֹנוֹ, יִזְנֶה שְׁתַּבְּשְׂרֵהוּ אֶת הַבְּשׁוֹרָה הַסּוֹכֶה הַזֹּאת, אִף כִּי הִיא אֵינְנָה וְכִלְהָ לְדַבֵּר וְלִסְפֹּר וְאֶת-הַיִּזְנֶה יִשְׁלַח בְּאֲנָרֵת שְׂיִקְשֹׁר אֶל כְּנַפֵּיהָ. וְהָאֲנָרֵת תִּהְיֶה מְסֻדָּרֵת בְּמִי כָרְכֶם אֲשֶׁר יֵאָדָר עָלֶיהָ וּמְקַסֶּרֶת בִּלְבוֹנָה, וְתַפִּיץ רִיחָהּ הַטּוֹב. ד—ו. וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר תִּתְעוֹפֶף

מלים ומבטאים

ג. מְאֲדָרֵת, מִיָּפָה וּמִהֲדָרֵת, אוֹ שֶׁהַכּוֹנֵנָה הִיא: הִיא מְקַסָּה אֲדָרֵת כְּתֻמָּה כְּאֵלוֹ הֵיזָר עָלֶיהָ מִי הַכָּרְכֶם הַכֶּתֶם, כְּלוֹמֵר שְׁנֹצוֹתֶיהָ שְׂסָבִיב צוֹאֲרָה כְּתֻמוֹת. ד. שָׁנָה, כְּפַל.

צורות פיוטיות

א—מ. וְכַל-תִּמְאֹר מִשְׁלוֹחַ הַיִּזְנֶה מִצְטַנֵּן בְּרִכּוֹתוֹ וּבְפִשְׁטוֹתוֹ: קִשִּׁירֵת הָאֲנָרֵת הַקִּטְנָה אֶל כְּנַפֵּיהָ, מִשְׁלוֹחַ הַשְּׂנִיָּה, הַגִּיעָה אֶל בֵּית בְּנוֹ וַיִּרְיֶדְתָּהּ עַל יָדָיו, וְשִׁחֲקוּ אִתָּהּ וְהִתִּירוּ כְּנַפֵּיהָ, כְּלִזְזָה מִתְאָר בְּאֶפֶן חֵי וְלִכְבִּי.

* רֵאָה עֲמוּד 62, הַעֲרָה 5.

ה	למען אם פגשה גן	ואם תפל במכמת
ו	ותתאחר ולא תחיש—	תהי שנית ממהרת.
ז	ועת תגע לסף יוסף	תצפצף על מרום קרת
ח	ועת תרד עלי ידיו	ישחק בזה בצפרת
ט	ונתיר את בנפיה	ובה יקרא באגרת:

י בני! דע פי כבד ברחה עדת קמים מאגרת
 יא ונפוצה עלי הרים כמין חלקה מסערת

ותלך לדרךך שלח עוד אחת, למען שאם יטרפנה גן, או שתפל באיזה פח, או שתתאחר, תמלא השניה מקומה. ז—ט. וכאשר תגיע אל סף ביתו של יוסף, תצפצף ותשמיע קולה מרום, ואחר תרד על ידו והוא ישחק בזה כאשר משחקים בצפרת, ואחר יתיר את המכתב הקשור בבנפיה ויקרא וז לאמר... י—יא. עדת הקמים עלינו הארוכה כבד ברחה ונתפורה כמין של חלקת שדה אשר הרוח מסערה.

מלים ומבטאים

ח. צפרת, פרפר.

צורות פיוטיות

ז. לסף* — יוסף — תצפצף, לשון נופל על לשון (במבטא הספרדי קרוב מבטא האות צ למבטא ס).

* בן אני גורם במקום "לכף" אחרי כי רק בבית שלאחר זה הוא מדבר על "רדתה על ידיו", מלת "לסף" מתאימה בתור לשון נופל על לשון.

בלי רועה מְפַזֶּרֶת	ובדַּרְכֵי־כִים כְּמוֹ צֶאֱן מִ-
אֲשֶׁר הִזְתָּה מִשְׁעֶרֶת	וְלֹא חִזְתָּה בְּאוֹזְבֵּתָהּ
אֲזִי בָרַחוּ בְּאִשְׁמֹרֶת.	בְּלִכְתָּנֹו לְהִשְׁמִידֵם
לְרַעְהוּ בְּמַעֲבָרֶת	וְנִחְרְבוּ וְהָרְגוּ אִישׁ
כְּלַמָּתֶם כְּאֶדְרֶת	וְעָמְדוּ עַל פְּנֵיהֶם אַתְּ
כְּחִיל אִשָּׁה מְבַכֶּרֶת	וְהָיָה חִיל בְּתוֹךְ לִבִּי
כְּמוֹ מָטָר בְּבִצְרֶת	וְשֵׁם הָאֵל צָרִי עָלָיו
וְאוֹזְבֵּתִי שְׁתַּחֲרַחֲרֶת	אֲזִי אֲזֵרוּ שְׁתֵּי עֵינָי
וְהִיא קִינִים מִדְּבָרֶת	אֲנִי אֲשִׁיר בְּטוֹב לִבִּי
וְהִיא בְּכִי מִמְרָרֶת,	וְקוֹל שְׁשׁוֹן בְּתוֹךְ בֵּיתִי

כב לך סלעי ומשגבי. לך נפשי מזמרת!

יז—יח. הנה כאב בקרב לבי (פחד המוות) ככאבי האשה היולדת בכור (כפעם הראשונה בתיקה), אך האל שלח מרפא ללבי (הנצחון) כמטר היורד בשנת בצורת ותסר גשמים. יט. אז אזרו עיני משמחה, ואזבתי (אזיבי) חשכו פניה מצרחה.

מלים ומבטאים

יג. משערת, חושבת, מקנה. טו. ונחרבו, נלחמו. במעברת, במעברה של הנחל.

צורות פיוטיות

יט—כא. בכל הפתים הקבלת גנוד. כ"ב, כ"ג. לך—לך—לך.

תורות.

כג	לֵךְ הַיְתָה בְּצָרָה תִּי	חַנוּכִיָּה מְסַדֶּרֶת.
כד	בְּנִי! שִׁים לְבָךְ אֶל יָד	אֱלֹהֵי הַמַּהֲרֶת
כה	וְקוּם וּקְרֵא תְהִלָּתִי	בְּמִקְרָא עִם וּבְעֶצְרָת
כו	וְשִׁית אֹתָהּ בְּמִטְפָּת	עָלַי יָדְךָ מְקַשֶּׁרֶת
כז	וְתַפְתֵּב בְּלִבְתֶּךָ	בְּעֵט בְּרוּל וְעוֹפְרָת.

כה—כו. קום וקרא בשעת אספת העם את שירתי
 שקראתיה בשם „תהלה“ (הוא השיר ב' לעיל). ותהנה שירה זו
 מקינה בלבך.

צורות פיוטיות

בכל-השיר (מלבד בבתים י"ב, כ"ג, כ"ד) מתחלקות המלים
 לפי העמודים.

הַעֲרוֹת

¹ את השיר הזה אשר קראוהו בשם "שירה" (על הרף שירת-דבורה אחרי נצחונה במלחמתה) חבר הנגיד אחרי נצחון אדוניו המלך בדים אשר גם הוא (הנגיד) השתתף בה על אויבו של הנגיד, הוא והנך מושל אלמריה ונוירו ויועצו אבן ג'עפר אבן-עבס המליץ והמלמד והמיתחם והעשיר, בשנת ד' אלפים תשצ"ח (1038). המשנה הזו החל שטננתו כנגד הנגיד עוד בימי אדוניו המלך חבוס. אך המלך מת ואחריו קם בנו בדים אשר שמואל עמד לצדו כנגד אחיו בלקין. והמלך הזו לא שמע לשטנת אבן-עבס, והדבר הגיע עד למלחמה ביניהם, והנצחון היה לצדו של בדים, אחרי פחדו הגדול מצבא מתנגדו.

את שירתו זאת חבר הנגיד במספר 147 בתים כמספר העקרי של מומרי תהלים (פה הובא רק מבחר משירתו זאת), ועל כן קרא לשירים האלה (הנה והבא אחריו) אשר גם הביע תהלתו לאל גואלו בשם "בן-תהלים".

² את-השירה "תהלה" חבר הנגיד אחרי נצחון מלכו בדים את אויבו ישמעאל אבן-עבד בערב חג הסוכות, אחרי היותו ביזם שלפני זה בסכנה גדולה, כי אנשי אבן-עבד שמשפרם היה גדול מאד הביאוהו הוא ותילו במצר, וחסמו לפניהם התרף למען לא יוכלו גם להמלט אל גרנה.

³ אֶת־הַשִּׁירָה „תּוֹדָה” תִּבְרַר הַנְּגִיד בְּיִלְדוּתוֹ בְּנִסְעוֹ פַּעַם בָּיָם,
וּבְהִיזוּתוֹ בְּלֵב הַיָּם בְּאַנְיָה יֵצֵאָה חַיִּית יָם גְּדוֹלָה וְרַרְפָּה אַחֲרֵי הָאַנְיָה
לְהַפְקָה, וְהָאֱלֹהִים הַצִּיל אֶת אַנְשֵׁי הָאַנְיָה בְּרִדָּת הַחַיָּה פִּתְאֹם
בְּמַצּוֹלוֹת הַיָּם.

⁴ אֶת הַשִּׁיר „צְוָאָה מִמַּעַרְכוֹת הַמַּלְחָמָה” שָׁלַח הַנְּגִיד אֶל
יוֹסֵף בְּנֵו מִמַּעַרְכַּת מַלְחָמַת בְּדִים מִלְכּוֹ בְּנִגְדֵי אֲזִיבֵי וְאֲזִיבֵי הַנְּגִיד
אֲשֶׁר נִזְעְדוּ יַחַד לְצוֹר עַל הָעִיר לִזְרָקָה אֲשֶׁר מוֹשְׁלָה הָיָה מֵאַנְשֵׁי
בְּרִית בְּדִים. וּבְלִילָה שְׁלִפְגֵי הַקָּרָב כָּתַב הַנְּגִיד אֶת שִׁירוֹ זֶה לְמַעַן
יִשְׁלַחְנֵו אֶל בְּנֵו וְהָיָה לוֹ לְצְוָאָה אִם יָמוּת בְּקָרָב.

⁵ אַחֲרֵי הַשִּׁיר „צְוָאָה מִמַּעַרְכוֹת הַמַּלְחָמָה” שִׁכְּתַב הַנְּגִיד
בְּלִילָה שְׁלִפְגֵי הַקָּרָב, שָׁלַח אֵלָיו אֶת הַשִּׁיר „בְּשׂוֹרָה מִמַּעַרְכוֹת
הַמַּלְחָמָה” לְבִשְׂרָהוּ בְּנִצְחוֹן אֲדוֹנֵו בַּמַּלְחָמָה.

ה ת כ ון :

עמוד

3	רְבִי שְׁמוּאֵל הַנָּגִיד
9	מִשְׁקַל הַשִּׁיר הַסְּפָרְדִי
	שִׁירֵי מַלְחָמָה וְתַפְלָה וְתוֹדָה לְאֵל
13	שִׁירָה: אֱלֹהֵי עֵז
29	תְּהִלָּה: הָלֵי תַעֲשׂ
46	תוֹדָה: אֲנִי הָאִישׁ אֲשֶׁר יָרַד
54	צִוּוּאָה מִמַּעֲרְכוֹת הַמַּלְחָמָה: יְהוֹסֵף, כָּל־אֲשֶׁר אָשָׂא
57	בְּשׁוֹרָה מִמַּעֲרְכוֹת הַמַּלְחָמָה: שְׁלַח יוֹנָה מִבְּשָׂרַת
61	הַעֲרוֹת

